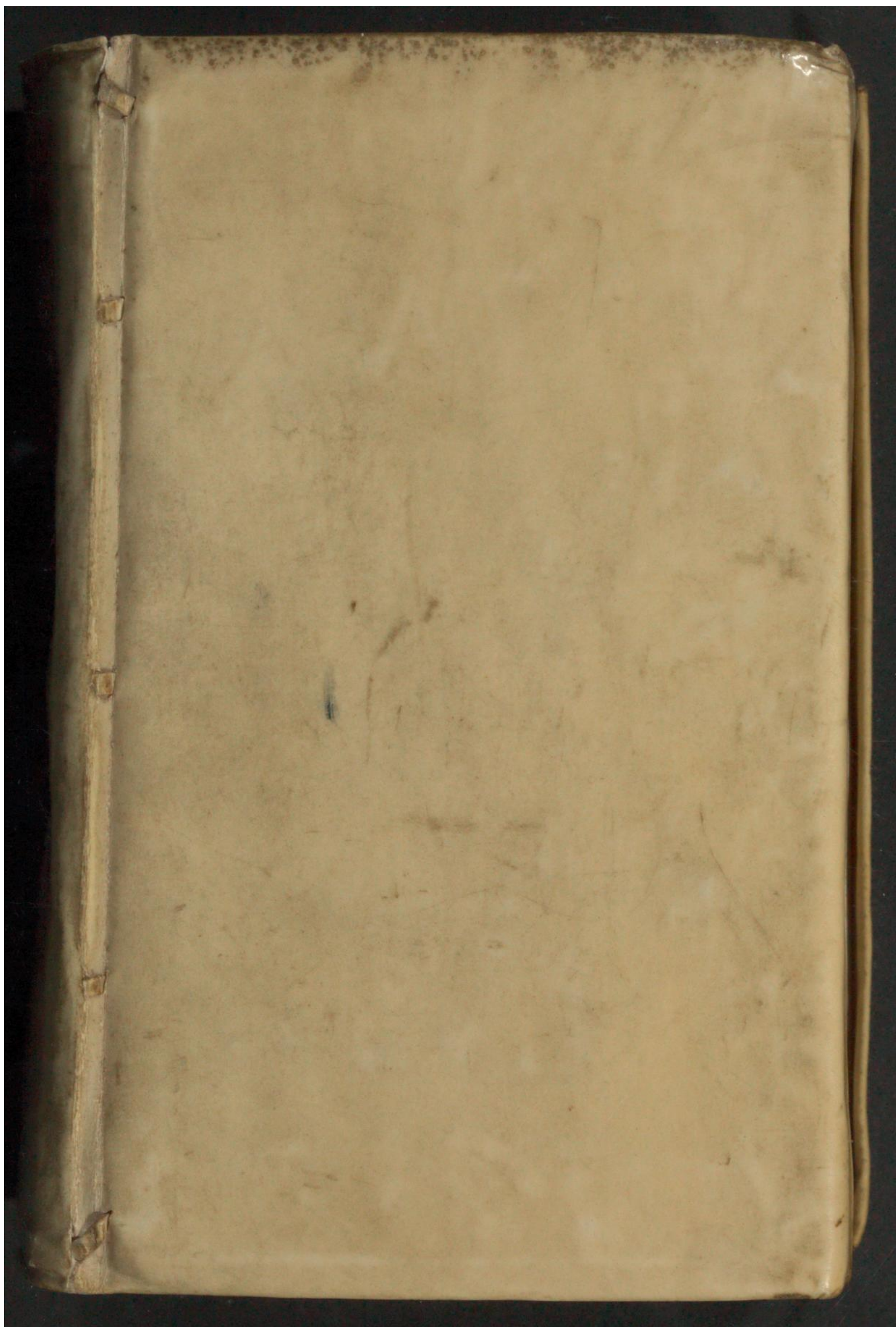
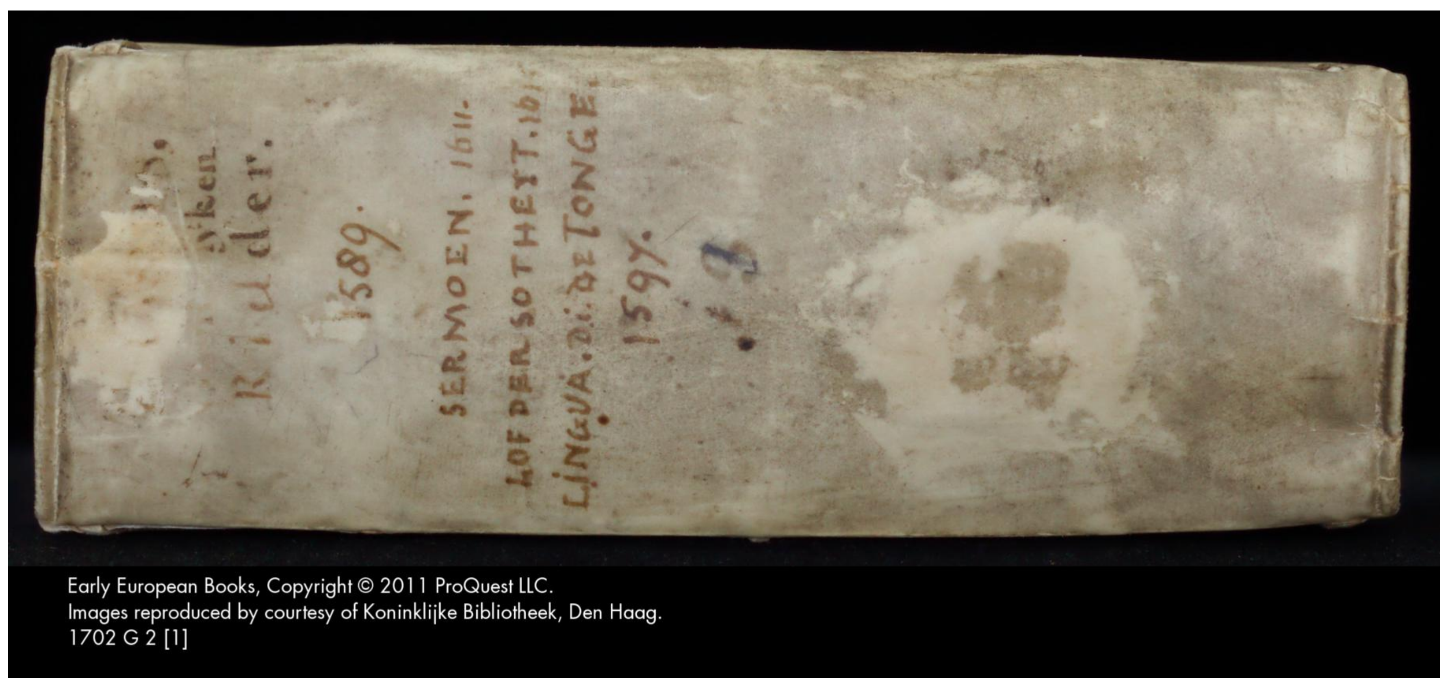
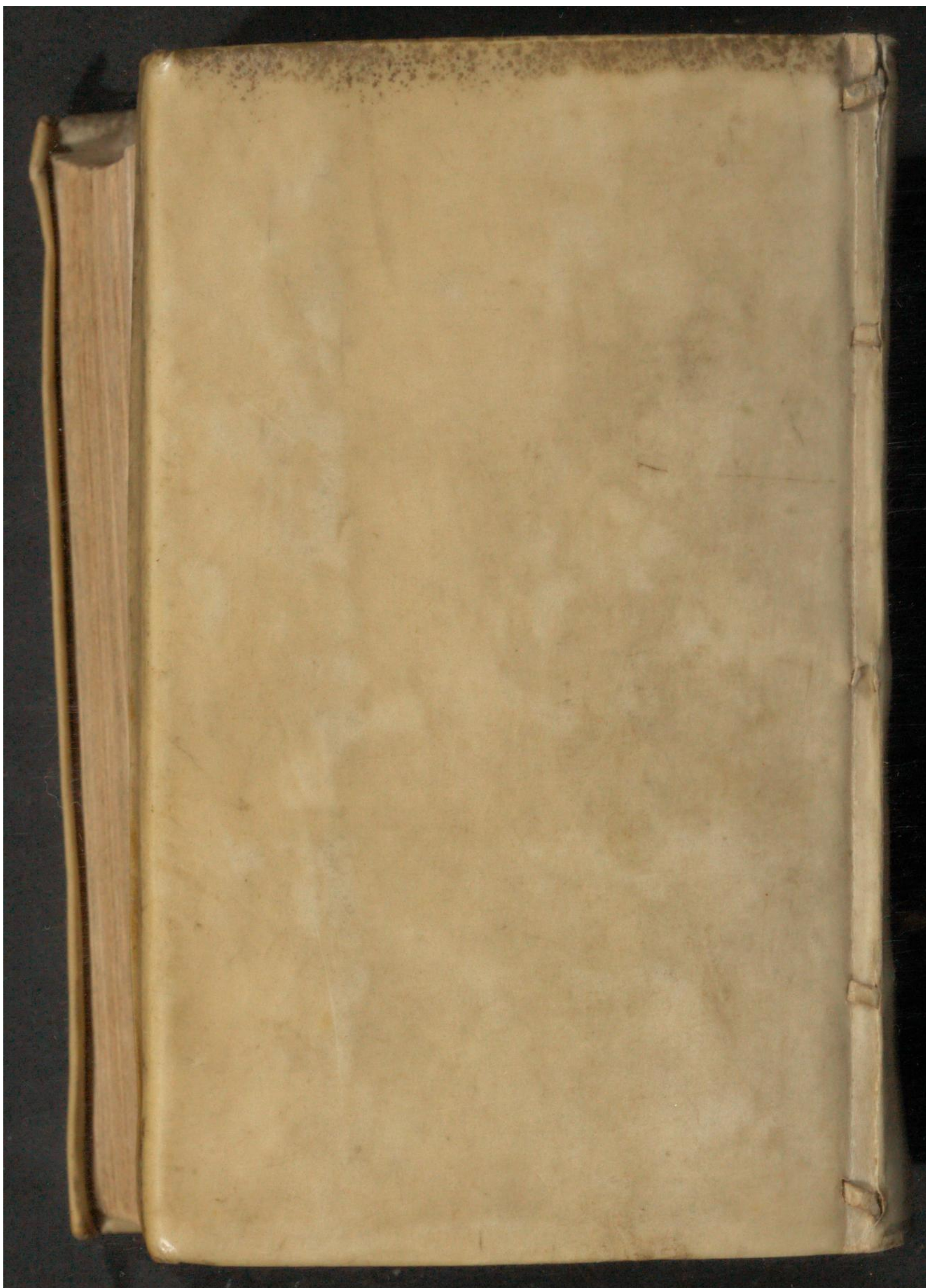

Ridder.
1589.
SERMOEN. 1611.
LOF DER SOTHEYT. 1611.
LINGUA. DE TONGE.
1597.

EEN

Sermoen van de onbegrijpelicke bermhertic-heydt Godts / ghemaeckt door D. Erasmus van Rotterdam.

Ghetranslateert uyt den Latijne in goeden Duytsche.

TOT DELF,

By Bruyn Harmansz Schinckel / aende Voorstraet inde gecroonde B. ANNO 1611.

D. Erasmus van Rotterdam wenscht den eerweerdighen vader in Christo en Heer / Heer Christophoro Bisschop van Basel salicheyt.

DEr cappellen die uytermaten seer schoon gewijt is inden naem vande bermhertichepdt Godts / dwelc u goedertierenheyt ghesticht heeft / hebben wy een lof vande bermhertichept gesticht. Ende in geen dinc hebben wy liever te wil gheweest uwen wille alder deuchdelickste Bisschop / die wy altijdt gaerne te wille zijn. Gheen materi en was daer meer bequaem uwer goedertierenheyt / waer door ghy hertelick bebegheert dat alle menschen door de barmhertichepdt Gods salicheyt souden vercrijgen. Ende dit is oock seer bequaem op desen tijdt die d'alder besmetste is / want in so grooten vloet der ellendicheden / so behoort men allen menschen te vermanen tot de toevlucht der Godlicker bermhertichept. Desen arbeyt hebben wy geerne door u bevel aenghenomen / om dat wy meynden dat wy aenghenaem souden zijn / uwen alderheylichsten wille / ende Godt gheen aenghenamer dinck te doen. Och oft by den menschen soo groot gheacht waer de neerstichepdt van ons beyden / dat door ons vermanen veel verworpen de oude quaethepdt / soecken souden de bermhertichept des Heeren / welcke verwaerdigheu wil u eerbare outheyt altijdt te voeden. Wt Basel iiij. Calen. Augusti / Anno M. CCCCC. ende XXIIII.

Een troostelick Sermoen/ ghemaect van D. Erasmus van Rotterdam/ van de grootheyt der bermhertichheyt Gods.

O Mijn alderliefste broeders en susters/ want wy voorgenomen hebben huyden te sprekē vande grootheyt der bermhertichheden des Heeren/ sonder wiens hulpe de mēschelicke cranchheyt niet en vermach/ so sullen wy met gemeynder herté begeeren de bermhertichheyt vanden Heere/ die ons allē gemeyn is/ dat die alsoo regeeren moet dat instrument van mijn tonge/ eñ u herten also wil beroeren/ op dat gelijck als wy door de bermhertichheyt Gods rijcker vander Hemelscher gratien wech gaen sullen/ also een yegelic tot sijn even mēsche uyt storten mach de wercken der bermhertichheydt. De sommighe hebben hier door een manier de moeder eñ maget te groeten/ weit wy niet en missaken datmen haer veel eeren schuldich is/ maer tottet gheen dat wy nu doen/ schijntet meer bequaem dat ghy my volcht/ die aldus voorga.

O Almachtige woordt des ewigē vaders Jesu Christe/ die belooft hebt dat ghy daer by soudt zijn/ waer datter twee of drie vergadert waren in uwen naem: ghy siet hoe veel datter hier in uwen naem vergadert is/ daerom wilt u verwaerdighen na u belofte te zijn in dese vergaderinge/ dat uwen Heylighen Geest gekropt zijnde door de herten van allen/ sy te voller verstaen moghen de grootheyt van u bermhertichheyt op dat wy u te meer dancken moghen door de bermhertichheyt die wy so dicwils ondersocht hebben/ eñ te gieriger mogen aenroepen in onse nooden. Ten laetsten dat wy knechten zijn/ de bermhertichheyt des Heeren die wy breedt in ons bevonden hebben / in de mede-

 knechten

knechten toonen moghen nae ons vermogen/Amen.
Ist dat na de leeringe der Oratorē eē yegelic sorch-vuldich ende neerstich hoort na tgeen dat hy verstaet hem aen te gaen/so en moet niemant van u in dit sermoen slapen/want een yegelic syn salicheyt hangt gelijckelic uyt de bermhertichеyt des Heeren. Eñ daer en is niemant so jōc noch so out/so cleyn oft so machtich/so arm oft so rijck/so eygen oft so vry / so geleert oft so ongeleert/so sondich oft so rechtveerdich/ hy en heeft bevonden de bermhertichеyt des Heerē in hem/ ende tot alle dinc twelc hy wel doen wil behoeft hy de bermhertichеyt des Heeren. Wat materie machmen gonstelicker handelē dan dat door de bermhertichеyt Gods de eewige salicheyt allen menschen bereyt is? Daerō ist wel gelijc dat ghy/hoe menich dat ghy zijt/ u in dit sermoen geven sult/ niet alleen wel toe horende/maer oock vlijtich eñ neerstich/want een yegelic sal hem selven gonnen/ist dat hy dit sermoen gonnēde is. Onder veel quaden diet menschelicke geslachte trecken tot de eewige verderfnisse/zijn twee bysondere ende opperste quaden / vanden welcken hen bysonder wachten moeten de geen die de goedertierenheyt beminnen/ende die daer begeeren te comen tottet geselschap vande eewige salicheyt. Dat een is op hem selven te betrouwen/ende dat ander is mistroostichеyt: dat een comt uyt een opgeblasen herte teghens God/ welcke eygen lief de verblint heeft:dat ander comt uyt dat overdencken vande grootheyt der sonden/eñ uyt de wreetheyt van dat Godlicke oordeel/sonder te gedenckē de bermhertichеyt : Beyde zijn sy verderffelic ende grouwelick / alsoo datter veel twijfelen watter quaetste van beyden is/wāt wat is daer dulder dinc of meer te beschreyen / dan dat een mensche die aerde ende assche is/ende so wat dat hy is oft vermach/dat is hy heel schuldich der Godtlicker miltheyt/wāt hy

ſijn hoornē op ſtekē ſoude tegens den genē daer hy af geſchapē is/van den welckē hy verloſt is/eñ van den welcken hy met ſo veel maniere n genoot wert tottet geſelſchap van dat eewige leven! Tis ondācbaerheyt hem te verſmaden/ daer ghy ſo veel goets of ontfangen hebt. Tis dulheyt tegē hem te rebelleren die met een gedachte u verderuē mach/eñ het is een booſheyt niet te bekennē den ſchepper/niet te eeren den vader/ niet te beminnen dē behouder. Die onſalige Lucifer heeft dat eerſt beſtaen/die hem ſelvē dat aen nā dwelc hy om niet van God ontfangen hadde/eñ hy ſeyde in ſijn herte: Ic ſal opclimmē inden Hemel/eñ boven de ſterren Gods ſal ic mijnen ſtoel verheffen/ic ſal inden berch des Teſtamēts ſittē/inde zijde van dat Noordē/ ic ſal den alderhoochſten gelijc zijn. Eñ och oft deſen onſaligen valle tē minſtē de menſchē vervaert maecte van dat navolgen van dit booſe exempel/iſt dat haer die ſonde niet en vervaert. Want iſt dat God de hooveerdige Engelē niet geſpaert en heeft/maer hy heeft die gewoꝛpen inde Helle/en met eewige banden gebōden/ eñ heeft die gelevert om gehouden te wordē tothet leſte oordeel/wat ſal dan eē mēſche eē cleyn wormken verdienē/die gelijc hy nu uyt der aerden gecropē is: alſoo weder inder aerden verkeert ſal werden/die nu ſijn hoornen opſteeckt tegens Godt: Hoe dat een menſche verworpender is/hoe dat ſijn vermetenheyt erger is als hy God gelijc wil weſen. De oude fabulen houdē/hoe datter eenē oploop was gereſen onder de Goden/welcke dwanc dat Jupiter ſelfs dē Hemel ruymen eñ vlien moeſte in Egypten/eñ daer ſchuylen in een ander gedaēte. Maer het was booſer dat de Reuſen hier inder aerden opgeſet hadden/die tſamen gheſworen hadden tegen Jupiter dat ſy den eenen berch op den anderen ſetten ſouden / op dat ſy den Hemel bevechten mochten / ende Jupiter uyt ſijnen Stoel

werpen. Ghy lacht met recht/ want het zijn ydele fa-
bulen die ghy hoort. Nochtans de gheleerde outheyt/
door bedeckſelen van alduſdanighe fabulen / woude
wat beteecken dat tot der menſchen manieren te
te thoonen profijtich was. Salmoneus die was inde
Helle geworpen/ om dat hy mede maeckte den Don-
der ende Blixem als Jupiter: nu / laet dat een fabel
zijn. Maer hoe veel menſchen hebben daer gheweeſt
die inder waerheyt Godlicke eeren begheert hebben?
En was Nabuchodonoſor niet die hem ſelven Godt
maeckte/ (van God in een beeſte verkeert) op dat hy
van een beeſte een menſche werden ſoude; De groote
Alexander woude gehouden ſijn Jupiters ſoon/ en hy
liet hem inde waerſchappen aenbidden: Domitiaeus
de Keyſer/ in alle ſijn mandamenten ende brieven/ en-
de ooc int ſpreken/ woude Heer ende God ghenoemt
zijn: Adrianus die gaf Antonio Godlicke eere. Wat
wil ick dit vertellen/ aengeſien dattet by den Romey-
nen een heerlickheydt was/ dat ſy als haer Keyſeren
ſtorven/ ende niet meer menſchen en waren/ daer Go-
den af maecten? Den ſommige werden ooc Godlicke
eere gedaen in haer leven; ende dat toe te laten is een
booſe dulheyt/ ende die aen te trecken is een beſchreye-
licke blintheyt. Ende is de waerheyt licht van de hi-
ſtorien/ ſoo laet ons liever hooren dat Paulus totten
Theſſal. ſchrijft van Nero/ (want de ſommige dit van
hem uytleggen) ſeggende: Eñ als de menſche der ſon-
de ſal ghěopenbaert zijn/ de verloren ſoon die daer te-
ghen is/ ende verheven boven al dat God ghenoemt
wert eñ geeert wert/ alſo dat hy inden Tempel Gods
ſit/ toonende hem ſelven oft hy Godt waer. Want het
en ſchijndt by avontuer niet wonderlick dat ſy voor
Goden worden gehouden/ die aerden oſſen/ ſimmen/
honden/ ende dat noch arger is/ ſtomme ſteenen ende
houten/ want ſy verre beter waren dan deſe dingen/
den

[d]en welcken dat volck Godlicke eere toe gaf. In de [w]ercken der Apostelen: Herodes wel wetēde dat daer [e]en Godt was/ wiens eere ondeelbaer is / heeft ghe[l]eden dat men hem in dat Sermoen toe riep / het is Gods stemme ende niet des menschen: Ende terstont [d]ie ellendighe God ghestaghen wesende vanden wre[k]enden Enghel / is ghestorven vande luysen / twelck [d]e alderstinckenste ende pijnlickste sieckte is. Ende [o]ch oft onder de Christenen gheen en waren die nae[v]olchden de booshepdt van Lucifer/ ick laet staen te [b]oven te gaen. Wat wacht ghy dat ick hier wat seg[g]hen soude uyt de heymelicke Biechte / wat is dat [v]an noode? Want in sommighe landen hoortmen op [d]e merckten/ inde kercken/ in waerschappen/ in spe[l]en hier ende daer/ versweerē die aenbedelicken naem Godts. Het is cleyn dat ick ghesept hebbe/ wy hoo[r]en versweeren de naem Godts / jae met openbaer [s]chimpen wert beschimpt den heylighen naem Christi/ met de voorste vingheren/ de mont ende God ghe[w]ezeghet met den duym tusschen de vingheren / ende [d]usdanighe dingen sietmen geschien tegens God die [e]en fonteyn is van alle glorie/ twelc men plach te doen [t]egens de alder verworpenste menschen tot spijt. Oft [e]n vintmen die onder den Christenen menschen niet [n]oc datmen dese Christenen heet die om de rijckdom[m]en die corttelinge vergaen sullē/ oft om een stinckēde [w]ellust des lichaems/ oft om een vergancklicke eere [h]aren Prince achtergelaten hebbende/ cōpact met de Duyvel haer vyant maken? met sekere woorden ver[s]akende so wat cōpact sy met Christo gedaen hadden/ [e]ñ offeren de vruchten van haer lichame den Duyve[l]en/ wiens Prince sy haer ziele heel overgegeven heb[b]en: dese dingen geschien/ want wy sien dat sy met o[p]enbaer pijnen gestraft werdē/ wat heeft Lucifer des[g]helijcks ghedaen. Gods sone en was voor hem niet

gestorven/ ende hy en was niet stout om tegens God blasphemie te seggen/ hy begeerden alleen gelijckheyt van eere. Dat onsalige lantschap dwelc van vijf steden machtich was / ende nu is een stinckende ende verworpen poel/ houdende nu voor de soete wateren der Jordanē vuyl lijm/ en wil niet heel laten versterven de memorie van dat vleeschelicke exempel / daer waren weeldige luyden ende seer luxurieus/ maer wy en lesen niet dat sy tot so grooten boosheyt ghecomen zijn dat sy tegens God schimptē/ of hem qualic wensten oft dreychden/ ende nochtans zijn sy tot den grōt toe alle vergaen door eenen reghen van sulphur ende peck. O wat een grouwelicken dinck ist dat onder de geen die Christus naem belijden/ ghevonden worden die dorven doen twelc Lucifer niet doen en dorste of de vijf Steden / de welck tot so vermaledijde quaden t'quaedt van blasphemie noch toe doen. Alderliefste broeders/ ick sie dat ghy schromet voor dit vertellen/ eñ ten is geen wonder/ want ic die dat vertelle schroeme heel in dat lichaem ende inder herten/ maer nochtans dit sermoen en is daer niet alleen profijtich toe om te bewijsen hoe grooten quaedt dat mistrouwen vande genade is/ maer ooc hoe onbegrijpelick dat de bermherticheyt Gods is/ wiens lof wy huydē voorgenomen hebben/ die ooc sulcke menschen verdraecht ende verwacht tot penitentie: Of by avontuer so behagen wy ons selven daer in dat wy ons laten duncken/ dat onder ons selven zijn de exempelē van sulcke sonden die ick u nu vertelt hebbe/ maer wat leyt daer aen/ al en spreect de tonge geen blasphemie/ want het leven van vele anders niet en spreect dan blasphemie tegens God? Die gulsich zijn die hebben haren buyc voor haren Godt/ die sonder eynde met recht oft onrecht altijt arbeyden om rijckdommen te vergaren/ die door dootslaen/ verraderijen/ vergiffenissen ende

warte consten eer soecken / die met tyrannije den ar-
men verdrucken/ die om haer herte te wille te zijn de
gantsche werelt met oorloghen ontsteken/ ende hert-
neckich blijvende in so grooten quaet / en schamen sy
haer niet noch sy en crijgen geen leetwesen/maer met
een hoerachtich voorhooft so glorieren sy/ooc inde al-
der quaetste dingen/begeerkende dat leven vande goe-
de. Dese/en spreken die niet met de werckẽ: Daer en
is geen God eñ de beloften Gods zijn ydel/dat dreyg-
gen van God is ydel/ dat Evangelische woort is lo-
genachtich ? Twelck salicheyt des Hemels geeft den
genen die daer droevich zijn/die dorsten/die hongerẽ/
die rechtveerdich zijn/ die sachtmoedich zijn/die ver-
volginge lijden ende beschaemt werden om de recht-
veerdicheyt. Wat mach daer vermaledijder dinc zijn
van dese blasphemie ? ende nochtans ist dat daer yet
mach arger zijn dan t'geen datter t'quaetste is/ so is
mistroosticheyt het alder archste vanden gheheelen
hoop der sonden. Den boose siende dat hy ongestraft
doet t'ghene dat hem lust/ ende opgheblasen wesende
in sijn welvaren/soo seyt hy aldus in sijn herte. Daer
en is gheen God/ende daer en is gheen wetenheyt in
de hooghen / ende hy en sorcht niet voor de dinghen
der menschen. Maer ghelijckmen minst onrecht doet
tegen den mensche die men niet en gelooft yet te zijn/
dan die men ghelooft te zijn ydel ende wreedt / alsoo
zijn sy min boos die Godt heel missaken/ dan die ge-
looven dat hy niet te verbidden en is/ roovende hem
also van die deuchde/sonder de welcke de Coninghen
gheen Coninghen en zijn/maer tyrannen. Ende soo
wie afghehworpen heeft de hoope van ghenade / ende
hem selven worpt in den put van mistroosticheyt/die
en ghelooft niet alleen Godt niet Almachtich te zy-
ne/ meynende datter eenighe sonde is die hy niet uyt
doen en mach / maer hy maeckt hem oock leughen-

 achtich/

achtich / want hy heeft door den Propheten belooft dat hy terstont alle sonden vergeten soude/also gerin-ge als de sondaer suchtende is. In contrarie/dat ge-slachte van Cain dat seyt/mijn sonde is meerder dan dat ick genade vercrijgen soude. Wat segt ghy boose? Ist dat God verwonnen wesende door de grootheyt der sonde/niet vergheven en mach / soo ontreckt ghy hem zijn almoghentheydt/ende en wil hy niet dat hy mach / soo is hy leughenachtich ende ydel / die niet gheven en soude dat hy soo dickwils belooft heeft door de monden der Propheten: Het is oneyndelick soo wat daer in Godt is. Daer zijn drie dinghen by-sonder in hem/ dat is/ d'opperste macht/ de opperste wijsheydt / de opperste goetheydt : Hoe wel men de macht den Vader bysonder plach toe te schrijven/ de wijsheyt den Soon/de goetheyt den heyligen Geest/ nochtans soo zijn dese dinghen alle de persoonen ghe-meen. De opperste macht heeft hy getoont int schep-pen van de Werelt / die hy alleen door sijn wille ghe-schapen heeft / in welcke elcke creatuere vol wonder-lickheydts is / want de Mugghen ende de Spinnen vercondighen oock de groote cracht van den Schep-per. Wederom/als hy deelde de Wateren vande roo-de Zee / ende als hy bedwanck den loop der Jorda-nen/so maeckte hy eenen voetwech daer door/ als hy hy stille staende hielt de Sonne ende Mane doe Jo-sue vechtende was / als hy met raken de Melaetsche ghesont maeckte/ende met sijn stemme de dooden tot-ten leven roept. So toont hy hem een Heere des na-tuers. Ende als hy tgheen dat hy met sijn onbegrij-pelicke macht geschapen heeft onderhout ende regeert met gelijcke wijsheyt/so toont hy hem niet min wijs dan almachtich / hoe wel dat sijn goetheydt over al ooc uyt schijnt: Want de alder opperste goetheyt dat hy de Engelen ende dese Werelt schiep/ aengesien dat

hy tot

hy tot de opperste salicheyt(die hy uyt hem selven son-
der eenich toe doen hadde) oock het menschelicke ge-
slachte schiep / ende dat bysonder daerom / dat hy in
desen bysonder thoonen soude de grootheydt vā sijn
goetheydt ende bermhertichheydt/ want Godt die en
woude in dit stuck ons niet alleen minlick zijn/maer
ooc wonderlick. De macht van een Coninck ende de
grootheyt/verwonderen somtijdts oock de ghene die
hem haten: Maer de goedertierenheyt ende miltheyt
is bemindt/oock inde gheen die dese niet en behoeven
door menschelick gebrec/ door den welcken een yege-
lick gebeurt dat hy die behoeft. Ende daer en is geen
mensche noch gheweest / noch wesen sal die Godts
bermhertichheyt niet en behoeft/want na de getuyge-
nisse van d'oude schriftuere/so en zijn de Sterren ooc
niet suyver voor dat aēschijn Gods/eñ hy heeft boos-
heyt inde Engelen gevonden. Eñ Paulus totten Ro-
meynen/roept hy aldus: Daer is geen onderscheyt al
hebben sy gesondicht eñ behoeven de glorie Gods/op
dat alle monden gestopt werden / ende alle de Werelt
God onderdanich soude zijn. Nu laet ons hooren hoe
David hier mede accordeerde die met grooter neer-
sticheyt des geests alle rechtveerdigen vermaent dat
sy met een geestelicke Herpe ende sange van thien sna-
ren ende nieuwe sange/ende met grooten geluyt eeren
souden de glorie Gods/segghende: De Heere bemint
bermhertichheyt ende oordeel / de Aerde is vol vande
bermhertichheyt des Heeren. Eens alleen maeckt hy
mentie van dat oordeel/ maer de bermhertichheyt die
verhaeldt hy met dat lof/dat de aerde daer vol af is:
ende ic derf dat daer by setten/staende op d'autoriteyt
van Job ende vanden Apostel/dat de Aerde niet allē
vol en is van de bermhertichheydt des Heeren / maer
oock de Hemelen ende de Helle. Wat seyt den xxxv.
Psalm? Heere inden Hemel is u bermhertichheyt/eñ u
waer-

waerheyt is totten Wolcken. De Helſche hebben ge-
voelt de bermhertichheyt des Heeren als hy de poorten
der duyſterheden gebroken hadde/ ende de gevangen
brochte tot dat Hemelſche rijc. Iſt dat yemant over-
denct de wercken Gods die hy na de geeſtelicke ver-
tellinghe van Moyſes volbracht heeft inde ſes eerſte
dagen / die moeſte hem verwonderen van die onſpre-
kelicke macht ende wijſheyt/ende roepen met de ſtem-
me vande Heylige Kercke aldus/de Hemelen ende de
Aerde zijn vol van u glorie/ende hy en ſal hem ſelven
niet onthouden mogen van te ſingen de ſange vanden
drie kinderen/die aldus begint: Alle wercke͂ des Hee-
ren gebenedijt den Heere/looft hem ende verheft hem
inder eewicheyt. Wat daer inde Hemelen gheſchapen
is / ende boven de Hemelen ende inder Aerden / ende
onder de Aerde in den Watere/inder Locht/dat prijſt
eewich de glorie Gods. Maer wat ſeyt den C.xliij.
Pſalm: De Heere is bermhertich ende ontfermende/
lijdende ende ſeer bermhertich. De Heere is in allen
ſoet / ende ſijn bermhertichheden zijn boven alle ſijn
wercken. Daerom iſſet noch wonderlicker dine dan
de Hemelen gheſchapen te hebben met ſoo veel lich-
ten der Sterren/ de Aerde gheſchapen te hebben met
ſo groote vreemdicheyt van gedierten/boomen/ende
alle ander dinghen/ gheſchapen te hebben ſo grooten
veelheyt der Engelſcher gheeſten: Wie ſoude dat dor-
ren ſeggen? ten waer dat de Propheet claer ſeyde dat
de bermhertichheden des Heeren te boven gaen alle de
glorie van ſijn wercke͂/ ende nochtans en ſal hy daer
aen niet twijfelen die met een gheeſtelicke curioſiteyt
aenmerckt dat hy veel wonderlicker den Menſchen
verloſt dan gheſchapen heeft. En iſt niet wonderlic-
ker dat Godt een Menſche ghewordden is / dan dat
de Enghelen van Godt gheſchapen zijn/ oft en iſt
niet wonderlicker dat God gewonden in doecrkens
ſchrey-

ſchreyde inde cribbe / dan dat hy regneerde inde He-
melen die hy geſchapen heeft: de Engelen ſingen al ge-
lijc in dit werc dattet alderwonderlickſte is/glorie zy
God inden hoochſten / ſy ſien de leechſte ootmoedic-
heyt/en ſy bekennen de opperſte hoocheyt. Dat gant-
ſche werc om dat menſchelicke geſlachte te verloſſen
als Chriſtus leven ende Chriſtus leeringe/Chriſtus
miraculen/ſijn pijn/ſijn cruys/ſijn verrijſenis/ſijn o-
penbaringe/ſijn Hemelvaert/het zeynden van den H.
Gheeſt / de werelt te vernieuwen door weynich oot-
moedighe ende ongheleerde menſchen/ is dat over al
niet vol van miraculen ende ooc niet onbegrijpelick
door den Engelen? Dat werck vande ſcheppinge des
werelts ſien ende verſtaen de Duyvelen wel/mer dat
werc vande vernieuwinge en wiſten ſy niet/ende alſo
heeft de conſte de conſte bedrogen/want de conſte des
bermhertichepts heeft de conſte des quaetheypts be-
drogen. De werelt te ſcheppen dat was een werc van
machte/mer weder te vernieuwen dat was een werc
van bermhertichept/Abacuc die ſeyt: Hoornen zijn in
zijn handen/daer is bedect ſijne ſterckheyt. Wat iſſer
verſmader dinc dan het cruys/ en wie is daer cranc-
ker dan de gene die gecruyſt is? Mer onder de cranc-
heyt was verholen die onbegrijpelicke macht vande
Godlicke bermhertichept die gebroken/ verwonnen
ende te niet ghemaeckt heeft al de heerſchappije des
Duyvels. Die ſelfde Propheet/want hy geleerde oo-
ren hadde ende oogen die int geloof doorſichtich wa-
ren/heeft ghehoort dat de gantſche ſcheppinghe over
al vertelde de grootheyt Gods ende vreeſde / ſy heeft
zijn wercken gheſien/en heeft verwondert/ende noch-
tans alleleens of de grootheyt Gods noch weynich
bekent waer in alle deſe dingen/ſo ſet hy daer by twelc
alle deſe wercken te boven gaet/ ſegghende : In dat
middel van twee beeſten ſult ghy bekent werden / in
dat

dat eynde des ouden ende beghinsel des nieuwen Te-
staments/mensche geworden wesende / heeft hy ghe-
toont dat wonderlick werc van sijn eenige bermher-
tichept:dat is/twelc deProphet daer by set:Als ghy
vertoornt zijt/so sult ghy gedachtich zijn de bermher-
tichept. Van de geen die wonder gedaē hadden plach-
men te seggen:In ander dingen heeft hyse al te boven
gegaen/maer hier in heeft hy hem selven te boven ge-
gaen. Desgelijcx machmen oot van God wel seggen:
In alle sijn wercken is God niet gelijckbaer/ of men
en mach hem niet volgen/maer inde bermhertichept
gaet hy hem selven te boven. De Godlicke schriften
en verheffen gheen deuchde soo seer in Godt / als de
bermhertichepdt/die sy somtijts groot/somtijts al te
groot noemen/somtijts door de veelhepdt wertse on-
tellick genoemt. De Coninckliche Prophet die om-
vanct in een plaetse de groothept ende de veelhept van
de Godlicke bermhertichepdt/segghende: Ontfermt
mijnder God na u groote bermhertichept/ende na de
veelhept van uwer ghenaden / so doet mijn boosheyt
uyt / daer groote ellendichepdt is daer behoeftmen
groote bermhertichepdt. Ist dat ghy aenmerckt hoe
wreet dat de sonde van David was/so bekent ghy de
de groothept van de bermhertichepdt / ist dat ghy o-
verlegt hoe dickwils hy in een misdaedt ghesondicht
heeft/so siet ghy de veelhept van sijner ghenaden. Een
groote sonde en werdt nemmermeer alleen ghedaen/
d'een misdaedt treckt de ander / als den eenen rinck
vander ketenen d'ander trect. Inden eersten deuchde
hy by een twee hooft-sonden/te weten/dootslaen ende
overspel/beyde waren sy swaer in eenenConinc/wien
dat bevolen was sulcx in ander te corrigeren / want
de Printen / hoe dat sy vrijer sondighen by den men-
schen/hoe dat sy Godt meer vertoornen. Hy droeck
dat wreckende swaert van dootslaen / eñ hy dede selfs
dootslach

doodtslach : Door hem werden de overspeelders den
vreenders gelevert/ende hy dwanc een ander tot over-
spel : Ende dat overspel werde noch meer beswaert
om dat hy thuys veel Huysvrouwen en veel boelen
hadde/nochtans niet uyt gebreck/maer uyt weelden
begheerde hy een ander/also dat hy meer scheen ghe-
worchte te hebbẽ inde vercrachtinge dan in dat over-
spel. Ende die misdaet en is niet gelijc vanden genen
die door gebrec van den rijcken steelt/ende vanden ge-
nen die thuys selfs rijck is/ende eenen armen een cleet
af haeldt : Dese wreetheydt vandesonden seydt hem
Nathan de Propheet/onder de parabole vanden rijc-
ken roovere/ ende den beroofden armen. Nu soo en
isser gheen maniere van doodtslaen grooter / dan die
niet uyt geval ofte haesticheyt des herten / maer met
eenen opghesetten raet op sijn tijt ghedaen wert. V-
rias en hadde niet misdaen / die Coninck die wiste
dat hy ghetrou was / ende dese deuchde heeft de Co-
ninck tot Vrias verderffenisse misbruyckt. Vrias en
wilde niet thuys gaen om by sijn huysvrouwe te sla-
pen / want de Arcke des Heeren was in die Tenten/
Ende Joab de Capiteyn met dat volc dat sliep opter
aerden: Eñ also groote deuchde van Vrias en mochte
niet aftrecken dat herte des Coninex van die quade
daet. Des anderen daechs worde Vrias ter maeltijt
genoot/ ende de Coninck David heeft hem droncken
gemaeckt/ soeckende een oorsake om hem te dooden/
waert dat hy yet uyt dronckenschap ghedaen hadde/
nochtans en wilde Vrias droncken zijnde/niet thuys
gaen om sijn Huysvrouwe te ghebruycken. Daer is
een ander bedroch gesocht/waer door den getrouwen
ende stercken vechter vernielt soude worden : Hem is
eenen dootlicken brief mede ghegeven /ende nochtans
en hadde hy geen quade suspicie/ ende de Coninc wi-
ste wel dat hy den brief niet lesen en soude / eer dat hy
hem

hem overghegheven hadde om sijn groote ghetrou-
wichepdt. Den doodtslach heeft hy Joab den Capi-
teyn mede gedeylt/ ghelijck hy dat overspel Bersabee
mede deylde. Ende Vrias en bleef alleen niet doodt/
maer om datmen dat bedrogh bedecken soude/ so zijn-
der veel in perijckel ghestelt/ ende daer is eenen groo-
ten hoop van t'volck tegens t'gheschut van de vyan-
den geset/ op dat een onnoosele gedoot soude werden/
op dat de Coninck sijn luste boeten soude / daerom
hoe veel sonden zijn in een sonde ghelegen/ hadde dat
maer een sonde gheweest / nochtans hadmen groote
bermhertichepdt behoeft: Nu David dit siende dat
sijn sonden veel waren ende diversch/ so aenroept hy
de veelheydt der bermherticheden/ ende hoe breet dat
de bermhertichept Gods is/ dat declareert den xxv.
Psalm/ seggende: Ghy sult de menschen ende beesten
onderhouden. Heere ghelijck ghy vermenichfuldiget
hebt u bermhertichept/ God die en behout alleen niet
de mensche/ maer onderhout oock de beesten om den
mensche. Wederom op een ander plaetse / hoe seer
verhooget hem de Prophetelicken geest/ als hy seyt:
De bermhertichepdt des Heeren sal ick inder eewic-
hept singhen/ ende daerom inde Hemelen wert altijt
gheeert de bermhertichept Gods met loven/ ghelijck
een ander Psalm seyt: Belijt den Heere want hy goet
is/ ende want sijn bermhertichept is inder eewichept.
Maer het soude schijnen te zijn dat eynde van de
bermhertichepdt te loven / als het eynde ghecomen
waer van alle ellendichept/ ten waer dat de salichept
die de goede gebruycken inde Hemelen een gave van
bermhertichept waer/ ende de pijn vande quaden ge-
maticht waer met veel bermhertichept Gods. En-
de wat salmen segghen daer't heele leven met duysent
quaden ende met den gantschen hoop der sonden be-
smet is. Maer men sal roepen met Asaph: Heere en
wilt

ilt niet gedachtich zijn onſe oude ſondē u bermher-
ſhedē laten die geringe ons onder loopē/wāt wy al
eer arm geworden zijn. Wederō in eē ander plaet-
Heere u bermhertichedē zijn vele na u woort/wilt
p levendich maken. Noch in een ander/daer David
 God upt eyſchende roept. Heere waer zijn u oude
ermhertichheden. Wederom inden C.vj. Pſal. Laet
n Heere ſijn bermhertichheden beleden werden/ende
n wonderlichedē de ſonen der menſchen/welc veers
wils inden ſelven Pſalm verhaelt wert als eenen
t-regel. Eñ inden Pſalm die daer voor gaet: Eñ hy
ft haer gegeven in bermhertichheden/in de teghen-
ordichept van alle de geē die haer vingen. Hy ſey-
bermhertichedē/want hy bedochte veel quade da-
n/met den welcken hy God vertoornt hadde. Eñ
avid als hy was int middel des lydens/ſeyde: Het
beter dat ic valle inde handen des Heerē/want ſijn
rmhertichheden zijn vele dan inde handen der men-
en. Dicwils gelijc een ſonde veel ſonden zijn/alſo in
 bermhertichheydt zijn veel bermhertichheden. Hy
ft ons verloſt dat menſchelicke geſlacht/maer hoe
ote bermhertichhept is hier in gelegē? Eſaias dat
orſiende met de ooge des geloofs/die ſpreect aldus
der den perſoon Gods / die daer beloofde den be-
uder Jeſum/ſeggende: Ic ſal met u een overcom-
maken/de ghetrouwe bermhertichheden Davids.
de ſelfde maniere God verſoent weſende/ ſpreeckt
Hieremiam: Eñ ick ſal u geven bermhertichheden/
ic ſal ws genadich zijn. Alſſer veel quaets is/wor-
der veel bermhertichheden ghelooft. Deſgelijcx na
l lijden is God ſijn Volc genadich geworden/ende
eeckt aldus by Zachariam. Ick ſal weder in Hie-
alem keeren in bermhertichheden/ende mijn Huys
getimmert werden: Maer waerom vertellen wy
upt de boecken vanden ouden Teſtamente/ inden
B welc-

welcke ons so dicwils te gemoet coemt de naem van bermhertichept. Daerom/want sommighe ketters seggen/dat de Wet ghecomen is van eenen rechtveerdigen God/ende niet van eenen goeden God/niet tegenstaende datse anders niet en luyt dan bermherticheden des Heeren/waerom het te min wonder is/dat de Apostel Paulus / schrijvende tot den Corinthen/ met den Propheet aldus seyt: Gebenedijt is God/ en den Vader ons Heeren Jesu Christi / de Vader der bermhertícheden/ende God van alle vertroostinge/ die ons vertroost in alle ons lijden. den Apostel heeft daer wat by de bermhertichepdt gheset/want het is bermhertichept om te vergheven datter misdaen is: Hier twelc meerder is/wert God van een wreker een vertrooster/ daerom so verhalen wy dit uyt de Geestelicke Schriftueren/op dat wy verstaen souden dat door dese woorden beteeckẽt wert de onbegrijpelicke ende onuytsprekelicke bermhertichept Gods in allen quaden tot ons: Ende dat selfde is ghetoont met een ander figuer / die men plach te heeten verdubbelen/ want gelijc de Hebreeuschen goet/goet heeten/twelck bysonder goet/en̄ quaet/quaet/twelc bysonder quaet is/also wert God dicwils inde Heylige schriften genoemt bermhertich ende ghenadich/om de excellent grootheyt des bermhertichepdts: Aldus leest ghy in den C.xliiij. Psalm: De Heere is genadich ende bermhertich/ende alleleens oft dat oock weynich waer/so seyt hy daer by lijtsamich ende seer bermhertich/wederom in een ander Psalm: Hy heeft gedachtenisse gemaeckt van sijn wonderlickheden de ghenadige ende bermhertige Heer. Desgelijcx by Johelem: Schort u herten ende niet u cleederen/de Heere is genadich ende bermhertich/ende hem berout van t'quaet dat hy u toegedocht hadde. En̄ by Hieremiam: Daerō zijn mijn leden beweghen op hem/ende bermhertichept
he

hbbende/sal ic haer genadich zijn seyt de Heere/ wat
den genadigen bermhertichept te hebben / anders
n boven maten genadich te zijn/ende tot dat selfde
hoort noch al dat daer in Godt is/dat is so boven
aten groot/dattet by den menschen schande schijnt/
ant de Heylige Schrift schijnt hen toe te geven al te
ooten eñ boven maten bermhertichept. Dit woort
u goedertierenheydt verstaen/die wel weet datter
et in God en is dwelc besmet is/dat de schrifte haer
oen geeft tot de menschelicke sinnen/ende beteeckẽt
or dese figuere een wonderlicke ende een ongeloof-
ke sinne vande bermhertichept/ ende op dat ic dat
ijnlicker seggen sal/ ende ghy dat bet verstaen mo-
/so legt dit aldus in u herte over: Waert dat eẽ Co-
nc wreede rechten geset had tegens de dootslagers/
de dat hy de misdaet eens vergeven soude/dat sou-
sijn goedertierenhept toe geschreven werden/ ende
aert dat de selve den selfden die thiennael ende dic-
ls de selfde misdaet dede vergave/souden sy alle niet
epen/dat de goedertierenhept des Coninex te groot
er / die de cracht vande rechten te niet dede / ende
oorsaec gevende waer totten misdoen? Item/een
der die in ghenade neemt sijnen Soon/ die eens oft
ermael sijn gelt door gebracht heeft/ die soude by
ntuere sachtmoedich ende ghenadich ghenoemt
rden/ende of de selfde altijt den doorbrenger weder
lt betroude/en souden sy alle niet segghen/hy is te
lde/ende door sijn sachtmoedichept verderft hy sij-
soon? Ende te rechtveerdigher soudemen dat seg-
waert dat hy dat een knecht dede. Eñ ooc waert
een man sijn huysvrouwe die hy eens in overspel
onden hadde in gratie name/ en souden alle men-
n haer niet verwonderen van so sachten man/die
ken vrouwe weder in sijn bedde name? maer of de
e wederom so dicwils ontfangen soude sijn huys-

vrouwe/ als ſy haer gheloof gebroken hadde en ſou-
det volck niet ſeggen dattet een groot dwaes waer of
een roffiaen ende een coppelaer van ſijn huyſvrouwe?
God die ons Coninc is/ons Vader/ ons Heere/ons
Bruydegom/ die en onderſcheydt gheen manier van
ſonden/ ende hy en ſet geen ſeker getal van ſonden/al-
ſo dicwils als wy leetweſen crijgen/ ſo vergeeft hy de
ſchulde. Dewelcke ſijn eewige Wet ghedreyget heeft/
die neemt hy tot ſijn huyſghenoot ende leydt die inde
ſlaepcamer van ſijn liefde / ende hy en ontfanght die
niet alleen/ mer hy vergeet oock alle haer miſ daden.
Dat verloren ſchaep brengt hy weder op ſijn ſchou-
deren tot de ſchaepſ kope/hy noodt de vergaderinghe
der heylighen tot de gemeen blijſchap/ ende hy loopt
den verloren ſoon te ghemoete die t'huys coemt van
verre reyſen/hy brengt een cleet ende een ringhe/ende
hy beveelt een vet calf te dooden: Wat luyt dit an-
ders/dan alſo te ſeggen een al te grooten bermhertic-
heyt Gods. Ende nu ſalt my wonder ſchijnen/iſt dat
een menſche d'ander vergheeft dat hy in hem gheſon-
dicht heeft/die oock wel eer in ſulcke ſonden gevallen
heeft oft noch vallen mach: Iſt dat een Coninck hem
vergeeft wiens dienſte hy gheſocht heeft hem profij-
tich te zijn/oft dat een vader den ſoon vergheeft door
wien hy ghevoelt dat ſijn outheydt beholpen ſal wor-
den/ ende dat de Heere den knecht gratie doet / door
wiens arbeyt hy gheholpen wert/ ende dat de Man
den overſpeelder vergeeft daer hy ſomtijts genoech
te aenghevonden heeft. Onder de menſchen ſo breec
hy ſomtijts den genen die hy vergeeft/of hy ſoude da
wel wreken waert dat hy mochte / mer God die nie
mant en behoeft/die met een gedachte als hy wil ye
mant verderven mach/ ſo dicwils vã ons verſmaet
achter ghelaten ende verſaeckt is / nochtans hy ver
draecht/noot/ontfangt eñ omvangt ons. Gelijc da
ghee

geen hittigher liefde en is dan tusschen den man ende sijn huysvrou/noch vaster bant/also en isser geen onversoenlicker toorn dan't breken van de Echte. Ende nochtans hoort wat de sachtmoedighe Heere seyt tot sijn overspeelder door Esaiam/die met soo veel overspelen besmet is. Men seyt gemeenlick/ist dat een man sijn Huysvrou laet/ ende sy gaende van hem een ander trout: Sal die man weder tot haer keeren: oft en sal de vrou niet onsuyver ende besmet zijn. Ghy hebt overspel gedaen met veel beminders/ende nochtans so keert u weder tot my seyt de Heere/ende ic sal u ontfangen. De man die ontfangt sijn vrou niet/die hy by avontuer om een lichtelicke sake achter ghelaten heeft/ist dat sy nae dat scheyden in een ander haer genoecht heeft: De Echtlicke liefde die en lijt geen geselschap van een ander man. Maer God en versmaet sijn Bruyt niet daer hy voor ghestorven is/ eñ die hy met sijn bloet gesuyvert heeft/ die dickmael self wech geloopen is eñ haer selven te voren gegeven heeft den onsuyveren geesten als sy weder coemt. Eñ ten is geẽ wõder al heeft hy alte groote bermherticheyt tot ons die alte grote liefde tot õs heeft. Paulus die en schaẽt hẽ dat niet te schrijven tottẽ Ephesen/seggẽde: Wt der natuerẽ warẽ wy kinderẽ des toorns gelijc de ander/ maer God die daer rijc is in bermherticheyt om sijn groote liefde waer door hy ons bemint heeft / eñ als wy doot door de sonde warẽ so heeft hy ons mede levẽdich gemaect in Christo. Joãnes in sijn Evangelie die seyt claerder de groote liefde des Vaders tot ons/ seggẽde: God heeft de werelt also bemint dat hy sijnẽ enigẽ soon gaf/dat alle de geẽ die in hem gelooft niet vergaen en soude/ maer soude hebbẽ dat eewige levẽ. Welcke woorden Paulus ooc wel volcht / schrijvende totten Romeynen aldus/ die ooc sijnen eygen soon niet ghespaert en heeft/ maer hy heeft hem voor ons

allen gelevert / ende hoe en heeft hy oock met hem ons alle dingen niet gegeven: Dese groote liefde/dese groote bermhertichept/ist dat sy geleken wert by alle mẽscheliicke liefde ende bermhertichept/ ende by õse verdiensten/schijnt sy dan niet veel al te groot? Ende dat sal noch claerder schijnen/ist dat wy overleggen wiet is die ons bemindt/die soo ons syn bermhertichepdt toont / ende wie dat wy zijn die God met sulcke eere verwaerdicht. Een yegelick gae in hem selven na dat de naem in dat doopsel gegeven is/ eñ na dat dẽ duyvel versworen is met syn pomperye/hoe dicwils dat hy achtergelaten heeft dat verbont/ende gegaẽ is tot den vyant van sijnen bruydegom/hoe dicwils dat hy na de absolutie vanden priester ontfangen/weder gevallen is in swaerder sonden/ja hoe dickwils dat hy op den selfden dach wederom valt int gẽe dat hy versworen heeft. Mijn alderliefsten/niemant en sal hem selven smeecken/so wie datter steelt oft overspel doet/ so wie dat daer haet ende sijnen broeder achter rugge spreect/so wie daer soect de eeren van deser werelt/die heeft sijnen Bruydegom Christum achter gelaten/eñ hy is afgekeert van sijnen Vader/ ende is van sijnen Coninc ende Heere gevloden: Maer van dese dingen meer te seggen / sal by avontueren een bequamer tijt gheghevẽn werden. Nu op dat ghy te voller verstaen moecht hoe groot dat is de onbegrijpelicke bermhertichept des Heeren/so sult ghy weten/ dattet woordt vã bermhertichept/ somtijts inde heylige schrift luyt als weldaet/somtijts de voorcomẽde gratie/somtijts de ophelpende gratie/somtijts de vertroostende gratie/somtijts de gesontmakende gratie/ somtijts gratie die daer vergheeft/ eñ somtijts gratie die pijnende is/want na mijn duncken/tgeen dat de Heere by Lucam spreect: weest bermhertich gelijc u vader bermhertich is/dat behoort meest tot de weldaet/want het

is een perfeckte weldaet/ist dat yemant sijn vyanden wel doet. Matheus die heeft dat claerder geseyt/seggende: Weest perfect gelijc u Hemelsche Vader perfect is/die sijn Sonne laet opgaen op de goeden ende quaden/eñ laet regenen op de rechtveerdigen eñ onrechtveerdigen. Ende want wy niet en hebben dan dat wy om niet van God ontfangen hebben/so wat wy dan vermoghen/so wat wy zijn/ so wat wy besitten is de vermherticheyt Gods/ja dat hy de Engelen ende dese Werelt gheschapen heeft/dat is de vermherticheyt Gods: Waert dat hy die voor hem selven geschapen had/so mochtmen de macht eñ wijsheydt alleen prijsen/nu want hy dit al voor ons gheschapen heeft/ en bevinden wy dan niet de onbegrijpelicke vermherticheyt Gods: voor wien werden de circulen des Hemels beroert/wien schijnet de Sonne inden dach eñ de Maen inden nacht anders dan den Menschen: tot wiens gebruyc zijn alle dese dingen geschapẽ/want sy niet en waren? wien maken de hangende wolcken een schaduwe/ende wien maken sy den acker nat? wien waeyen de Winden? wien loopen de Rivieren? wien springen de Fonteynen? wien vloeyen de Zeen? wien staẽ de poelen? wien brẽgt de vruchtbare aerde voort so veel ghedierten ende so veel rijckdommen dan den Menschen? Alle dinc heeft hy den Mensche onderdanich gemaect/alleen den Mensche woude hy hem onderdanich hebben/gelijc Paulus betuycht totten Corinthen/seggende aldus: Alle dingen zijn u/maer ghy zijt Christo/eñ Christus God. Eñ dat Moses in Genesi vertelt/dat verhaelt de viij. Psalm/verwonderẽde de goetheyt Gods die na sijn vermherticheydt soo grooten weldaet den Mensche gegeven heeft/seggende: Wat is eenen Mensche dat ghy hem ghedachtich zijt/of de soon des Menschen/want ghy hem besoect? Ghy hebt hem weynich gemindert vande Engelen/

ghy hebt hem gecroont met glorie ende eere/ende ghy hebt hem geset/boven de wercken dijnre handen/alle dingen hebt ghy onder sijn voeten geleyt/alle Schapen ende Ossen/ daer en boven de Beesten des velts/ de Vogelen des Hemels ende de Visschen des Zees. Ick sal seggen twelck noch meerder is/ dat wy oock van de Engelen des Hemels schuldich zijn de bermhertichheyt te dancken. Laet mijn woorden niet gheacht zijn/ten zy dat Paulus dat claerlick leert/schrijvende totten Hebreen aldus van den Enghelen. En zijnt niet alle dienstachtige gheesten / gesonden inden dienste/om de gheen die daer ontfanghen dat erf van salicheydt. Ende in dat oude ende nieuwe Testament lesen wy dickwils/ dat door de diensten der Engelen de hongerige gespijst zijn/de ghevangen verlost/lantschappen bevochten/ende de quade dingen verdreven ende door een blijde boodtschap de goeden verblijdt. Ende de Heere seyt oock in dat Evangelie/ haer Engelen sien altijt het aenschijn des Vaders die inde Hemelen is. Wat isser wonderlicker dan dese verwaerdicheyt/ dat den Menschen Engelen gegeven sijn tot bewaerders. Daerom ghy Mensche ghy hebt alle dinc so lange als ghy in Christo blyft/ en so wat ghy hebt dat moet ghy al sijn bermhertichepdt dancken/ oft anders Paulus sal u berispen/ segghende : Wat hebt ghy Mensche/twelc ghy niet ontfangen en hebt? Ende ist dat ghijt ontfangen hebt/waerom glorieert ghy alleleens oft ghijt niet ontfangen en hadt. Ende wanneer ghy wat quaets in een ander siet/ so bekent de voorcomende bermhertichheyt Gods/vande welcken David niet op een plaetse en seyt aldus:Ende sijn bermhertichheyt sal my voorcomen.Ist dat ghy geen Bastaert gheboren en zijt/noch manck/noch blindt/ noch arm/noch grof van verstant/ghelijck daer veel geboren werden / danckt dat de voorcomende berm-
her-

hertichept/so wat quaet dat eenich Mensche gebeurt dat mocht u ghebeuren/ ten waer dat u de bermhertichept Gods bewaert hadde/wederom dat ghy geen overspeelder en zijt/geen meyneedige/ gheen dootslager/geen dief van heylighe dingen/ gelijck daer laten al te veel zijn/so bekent de bermhertichept/want ghy dat geweest sout hebben waert dat u de bermhertichept Godts niet beschermt en hadde. Op een tijt als een meester die t'volck uyt haer aensicht kende / van Socrates gheoordeelt hadde / dat hy een Man was die weelde begheerde/ende die seer luxuricus was/so begeckten ende versmaden Socrates discipulen den meester/want sy bekenden sijn onghelooflicke temperantie. Maer Socrates heeft haer ghestraft / ende heeft den meester verantwoordt/segghende: Hy heeft dat wel ghcoordeelt/dit soude ick wesen en hadde my de Philosophie geen temperantie gheleert. Maer dat gheen dat Socrates de Philosophie toe schreef / dat schreef de goede Franciscus de Godtlicke bermhertichepdt rechtelicker toe / want doen Franciscus op een tijt sijnen gesellе bevolen hadde dat sy alle spijt teghens hem seggen soude/ twelck men seggen mochte tegens eenich misdadich Mensche/dat hy een Kerckdief waer/een doodtslagher van sijn ouderen/ een rabaut / een vrouwen crachter / een toovenaer / doen heeft hijt al lijtsamelick verdraghen ende heeft hemselven beschreyt: Op een ander tijt/doen hem sijn geselle vraechde waerom dat hy hen bedwongen hadde so veel logenen hem aen te segghen / aengesien dat hy onnoosel ende onschuldich hier af was/ soo seyde hy: Ghy en hebt niet ghelogen/ al dit ben ick/ ende noch veel meer / ten waer dat de bermhertichepdt Godts sijnen knecht bewaerde van aldusdanighen quaedt. Ende de bermhertichept Godts die en voortoêt ons niet alleen/roepende tot de goedertierenhepdt/ maer

 sy helpt

ſy helpt ooc die daer na arbeyden/ende die voort gaen
volgt ſy/ ende ſy geeft ten laetſten dat wy volbrengen
mogen/twelck de Menſchelicke crachten niet en ver-
mochten. Deſe maniere van bermhertichept dunckt
my dat Paulus dickwils beteeckent/eñ byſonder int
groeten/als begeert gratie ende vrede/ende inde Epi-
ſtel tot Timotheũ ſet hy de bermhertichept daer by/
want ſonder achterdeel van die beter weet/ſo dunckt
my dat de gratie behoort tottet roepẽ/ende wy wer-
den door t'geloove geroepen/eñ tgeloove is een willi-
ge Godlicke gave/ende daerom die dat ghebeurt/die
zyn dat de Godlicke bermhertichept ſchuldich/ ende
de bermhertichepdt behoort tot de gaven / die diver-
ſchelic gedeylt worden/een yegelic na de mate des ge-
loofs/de vrede behoort totter onnoſelhept vant gant-
ſche leven / ſonder welcke de vriendtſchap met Godt
niet en ſtaet/ noch metten broederen de warachtighe
eendrachtichept / want altyt als wy verloſt worden
vanden quaden/daer wy mede beſwaert worden/niet
toeſchryven en ſouden den ſterren der fortuynen / oft
onſer wyſhept maer alleẽ der bermhertichept Gods/
want niemant gebonden weſende met de banden der
ſonden/ſonder der bermhertichepdt Gods/ dat leert
ons den C. eñ xxix. Pſalm: wãt by den Heere is berm-
hertichept / ende in hem is overvloedige verloſſinge/
eñ hy ſal Iſrael verloſſen van alle ſyne ſonden. Daer
en boven dat wy verloſt worden door de bermhertic-
hept Gods vande vleeſchelicke quadẽ/leert ons Pau-
lus ſchryvende totten Philippenſen: Epaphroditus
is ſieck gheweeſt totter doot/maer God ſey/hy heeft
ſyner ontfermt/ niet alleẽ ſyner maer ooc myner/
op dat ic niet en ſoude hebben d'een droeffeniſſe op de
ander. Ende daer en is gheen onderſchept tuſſchen de
bermhertichept die ophelpende is ende die vertroo-
ſtende is / anders dan dat wy beholpen werden/ als
wy

wy verlost werden vande quaden daer wy mede verdruckt werden. Ende dan is de vertroostende bermhertichheyt by/als wy int middel des lijdẽs vertroost werden met blijde dingen die daer by gemenget zijn/ makende een overcoemste met de temtatie/als Paulus seyt/waer door wy dat verdragen mogen. Ende dese quaden werden dicwils gesonden vanden genadigen God/ waer door hy ons suyveren wil van dat quaedt dat daer misdaen is/ of dat ons aftreckt van t'geen dat daer misdaen mochte werden/ oft om dat hy ons gheven soude een oorsaeck om de deuchden te oeffenen. Also is Abrahã getemteert: Also is Job met diversche quaden ondersocht / alsoo alle die opt wel leefden in Christo Jesu/die zijn inde werelt gelijc dat gout int vyer met verscheyden lijden beproeft. Waer zijn dese die tegens God murmureren als sy sieckten vercrijgen of als haer kinderen sterven/of haer huysvrouwe/also dickwils als haer goet schade lijdt/also dickwils als haer ackeren gheen vruchten brengen/ niet verstaende dat dit alder sekerste tekenen zijn van God die ons genadich is: Maer laet ons meer hooren wat ons Salomon vermaent/segghende: Mijn Soon en verwerpt niet de leeringhe des Heeren/ ende en begheeft hem niet als ghy van hem ghestraft wert/want den genen die de Heere bemint dien straft hy / ende ghelijck een Vader sijnen Sone behaecht/ soo behaecht hy hem. Die selfde sententie verhaeldt Paulus totten Hebreen met andere woorden/aldus: Den gheenen die de Heere bemint castijt hy / ende hy gheesselt allen Soon die hy ontfangt. Daerom mijn alderliefste broeders / alsoo dickwils als u eenighen teghenspoet overvalt / nae den raet van Paulo / so blyft stantvastich in dat castijen / wetende dat de Heere hem teghen u houdt als teghen sijn kinderen. Hoordt de stemme vanden Vader / die bermhertelicken

licken castijt sijn kinderen indē lxxxviij. Psalm. Hebben sy mijn rechtveerdicheden onteert ende mijn ghebodẽ niet gehouden/so sal ic versoecken haer misdaden in een roede/eñ haer sonden in slagen/ maer mijn bermhertichept en sal ic van haer niet verstropē/noch ic en sal haer in mijn warachticheydt niet schadelick zijn. Also dreycht Paulus sijn kinderen die hy beminde/segghende: Wat wilt ghy dat ic in een roede tot u comen sal / oft inden geest van sachtmoedicheyt ende goedertierenheyt? Ende dieselfde seyt oock vande gene die van buyten zijn/wat behoort my te oordeelen/ Daer en is geen wreeder stemme voor de kinderen/ dan als sy hooren van haren Vader / doet wat ghy wilt/ten gaet my niet aen/want dit is een woort van de gene die bedenct sijn kinderen te onterven / want dese sachticheyt des ouderen is harder dan eenige bekijvinge. Daeromme ghelijckerwijs als sachticheyt wreetheyt is/alsoo is wederom de straffinghe bermhertichept. De rechtveerdige (seyt den Souter) sal my straffen in bermhertichept ende sal my berispē/maer de Olye des sondaers en sal op mijn hooft niet vallen. Paulus Emilius een leytsman der Romeynen/ die voorseyde datter groot quaet nakēde was uyt de dingen die seer wel voortganc hadden na sijnen wille. Ende Policrates Coninck van Samien/die arbeyde om te schouwen de veranderinge van de fortuyne/ die altijt hem toelachende was / wech werpende den alder costelicksten rinc. Hoe veel te meer wy die qualic levende zijn/sullen vreesen de rechtveerdige wraecke Godts aenstaende te wesen/soo dickwils als ons dat geluc van tijtlicke dingen toe lachende is: Want Godt in de Prophecien / als hy uytspreken wil den onversoenlicken thoorn/soo dreyghet hy haer/dat hy sijn roede van haer af halen sal/ende dat hy met geen lijden / haer sonde te hulpe comen sal. Sulcke salicheyt

eyt mijn alderliefste moet verre van ons zijn. Mer
ist dat de bermhertichepdt ons yet lichts toe laet/soo
sullen wy hem dancken / sorchvuldich wesende dat
wy sijn miltheyt nerghens en misbruycken / ende
dwinghen ons teghenspoedighe dingen/soo en sullen
wy niet minder hem dancken / ende wy sullen ons
gheheel in sijnen wille gheven. Op dat ghy ghesont-
heydt des lichaems moecht verrijghen/ so stelt hy u
onder eenen Medecijn meester / oft onder den Chy-
rurgijn om gebonden/ghesneden oft gebrant te wor-
den/ende om dat ghy de salichept der Zielen sult mo-
ghen verrijghen/waerom en betrout ghy niet uwen
Schepper/uwen Heer/ uwen Vader ende behouder.
Ghy en dorst totten Medecijn meester niet segghen/
maeckt my hier ende daer mede ghesondt/ende sullen
wy tot God seggen/hoe dat men onse salichept soude
mogen te hulpe comen? De Apostel Paulus die ver-
draghet den Duyvel die hem quelde ende sloech / om
datter so betaemde tot het bewaren van de gaven die
hy ontfanghen hadde/ende seydt: Als ick cranck ben
so ben ick sterck/ ende glorifieert geerne in sijn cranc-
heden / op dat hy besitten mach de cracht Godts die
in hem woonende is. Wie zijn wy die van dese berm-
hertichept geern ontslegen waren/die ons bestelt on-
se salicheydt met veel lydens / als met bittere Mede-
cijnen? Dat ghemeyn volck als sy yemant sien die E-
del geboren is/ende die rijck ende machtich is/en een
schoon lichaem/een die wel geeert is so seggen sy: Hoe
veel hevet die Godt te dancken. Alsoo oordeelen de
Menschen / achtende de salicheydt uyt dinghen die
van buyten zijn. Ende ist dat yemant waerdeert nae
Gods oordeel/so dicwils een arm/onedel/cranc ver-
worpen onder de Menschen/meer de bermhertichept
Gods schuldich te dancken dan de salighe / welcke
de onwetende Menschen gelijck maken den Goden.

Ver-

vergadert so veel onsalicheden na de werelt als ghy wilt/so zijt ghy nochtans seer salich/ ist dat ghy met dese tijtlicke quaden coopt de eewige salicheyt. Nu de vergevende bermherticheyt die wy goedertierenheyt noemen kent een yegelick wel / ten waer dat hy hem liet duncken dat hy vry van alle sonden waer. Mer wat seyt Joannes d'Apostel. Ist dat wy segghen dat wy geen sonden en hebben/so zijn wy loghenachtich/ ende de waerheyt en is in ons niet. Zijn de sterrẽ niet suyver in dat aenschijn Gods/eñ heeft hy in sijn Engelen boosheyt gevonden/eñ en is daer niemant suyver in dat aenschijn Gods/ja geẽ kint van eenẽ dach/ wie van ons allen sal dan glorieren dat hy een suyver herte heeft: By den menschen schijnen daer veel rechtveerdich te zijn / maer by God en is niemant rechtveerdich / want alle onse rechtveerdicheden zijn als laken van een besmette vrouwe. Paulus die gevoelt dat de Wet des vleeschs is in sijn leden tegen de Wet van sijn herte/ende hy roept. Ic onsalich mensche wie sal my verlossen van dat lichaem van dese doot. Job werdt met de naem van eenen rechtveerdighen/ende nochtans bevintmen/ uyt dat toespreken van Godt dat hy niet heel vry van sondẽ en was. David de Coninclicke Propheet die vreest selfs dat oordeel Gods/ ten zy dattet versacht werde met groote bermherticheyt/seggende: En wilt niet met u knecht in dat oordeel treden / want al dat leeft en sal niet gerechtveerdicht worden in u aenschijn. Nu laet een yegelick van ons inde camer gaen van sijn conscientie / aenmercde met hoe veel manieren/hoe dicwils eñ hoe swaerlic dat hy God vertoornt heeft/ende hoe dat alle onse weldaden met diversche sonden besmet zijn/ende also sal hy verstaen / hoe veel dat hy schuldich is de onbegrijpelicke bermherticheyt Gods/die onse crancheyt so lijtsamelic verdraecht/die met so veel oorsaken ons

oot tot penitentie/die so sachtelic vergeeft den genen
e leetwesen hebben vãn alle haer misdaet. Ick sal
ier by seggen/twelck den sommigen schijnen sal niet
ewijselic te wesen/dat als God de quaden (die geco-
men zijn op't hoochste van quaet doen) verderft ende
nde Helle werpt/dat hy dã sijn bermherticheyt noch
iet en vergheet. Hy verloste de Hebreeusche door't
heyden vande Zee/ende hy verdronck Pharaonem
et alle sijnen heyre/ aen beyde zijden was bermher-
icheyt/sijn volc helpende/ende pijnende den Coninck
ie van ongeneselicke quaetheyt was/ op dat hy niet
e sonden op de sonden vergaderende/hem selven ver-
aderen soude meerder pijnen: Het was de helpende
ermherticheyt/dat hy hem so dickwils met plagen
oode tot leetwesen/ eñ als hy door de quadẽ verwõ-
en was/so begonde hy leetwesen te crijgen/mer als
em beroude dat salige leetwesen/so seyde hy: Ick en
enne den Heere niet/noch ic en sal dat volck ooc niet
aten gaẽ/eñ door so groote miraculen en was hy niet
eroert/eñ en heeft niet opgehouden van dat achter-
olgen/maer blint wesende van toornicheyt/was hy
tout hem selven inde Zee te betrouwen: God na sijn
ermherticheyt/heeft sijn õgeneselicke quaetheit ver-
druct/op dat/want hy niet en mochte genesen werdẽ/
y te lichter soude gepijnicht worden. Dat selfde sal-
men gevoelẽ vande ander exempelẽ van strafheyt/die
ertelt werdẽ inde boecken van dat oude Testament/
als vande geen die daer verbrant werden/eñ die inde
aerde soncken/eñ die door dat sweert eñ met den Ser-
penten vergaen zijn/ want inde Evangelische schrif-
ten zijn selden de exempelen van wrake/ mer alle van
bermherticheyt. Het was een sachte straffinge dat E-
limas die geslagẽ werde met een haestige blintheyt/
leerde datmen niet strijden en sal teghens dat Evan-
gelische woort. Paulus heefter weynich den Duy-

vel ghe-

vel gelevert tot lijden des vleeschs/op dat de geest salich soude werden inden dach des oordeels/ende ghecorigeert door schaemte / hem selven keeren souden tot beter vruchte. Daer en is gheen wreeder exempel dan van Ananias en van Saphira/die terstont door Petrus straffinghen doot vielen/ende nochtans isset onseker of de zielen behouden zijn door de doodt van dat lichaem. Ende ooc tgeen dat de verdoemde zielen der quaden inde Helle lijden/dat is minder dan haer verdienste. Ende daer zijnder ooc sommige gheweest die so veel de bermhertichept Gods toegaven/ dat sy geloofden dat de wreede Duyvelen ende de verdoemde menschen noch nae langhe verloopen des tijdts in gratie souden genomen werden. Dese opinie/hoe wel sy van een groot Autheur is/nochtans is sy verworpen vanden Christelicken Vaderen / welcke opinie daerom alleen van ons vertelt werdt/op dat wy betoonen souden hoe groote opinie vande bermhertichept Gods begrepen hebben de alder geleertste mannen/de welcke daghen en nachten daer verkeert hebben inde Heylighe boecken vande Godlicke Schriftuere/ die by na anders niet en singen ende verheffen ende eeren/dan de bermhertichept Godts.

Het is ghenoech bewesen so wat wy zijn/ soo wat goets dat wy hebben dat wy beschermt werden vant toecomende quaedt / dat wy verlost werden van die ons verdruckende zijn/dat wy int middel der quaden verlicht met een Hemelsche vertroostinge volstandich blijven/dat wy door tijtlic lijden gexerceert werden tot de perfecte deucht/oft gheleert tot ieetwesen/ dat ons onse sonden niet ghewetten en werden / inde welcke wy so dickwils wederom vallende zijn / dat dit altemael comt van de Godtlicke bermhertichepdt / op dat ghy te meer doorsien moecht de onbegrijpelicke hoochept/breetheyt en diepte. So bid ic dat ghy een

neynich met my u selven doorsien wilt/inden eersten
dat geẽ daer ghy de alderverworpenste in zijt/daer na
dat geen daer ghy in te boven gaet/ eñ ten laetsten dat
ghy doorsiẽ sult hoe veel quaets dat u van buytẽ aen-
vaet eñ omvanget/ eñ wederom hoe veel goets dat u
door de hoope getoont is. De overdenckinge van alle
dese dingen/sal u leeren de grootheyt vande Godlicke
barmherticheyt/welck geen maet noch getal en heeft
Ist dat wy dit lichaem aẽmerckẽ twelc een instrmẽt
ẽt een huys is van onse siele / so en sult ghy nauwelic
krancker dier vindẽ/verworpẽder eñ ellẽdiger/ist dat
ghy de afcoemste soect. De Prince van ons geslachte
was vã aerde/eñ noch sal een yegelic aenmercken hoe
vuylen dinc dat is de hinneur vã welcken de mẽsche-
licke vruchten haer beginselẽ nemẽ als sy noch zijn in
des moeders lichaẽ/eñ hoe veel dat dat voetsel scheelt
vã costelickẽ drãc daer dat kint noch niet geborẽ we-
sende/by gevoet wert. Ic en sal hier niet vertellen de
vuylicheden vãde mẽschelicke geboorte / mer dat ghy
dicwils gesien hebt neẽt dat in u memorie. Wat isser
ellẽdiger dan t'barẽ van eẽ mensche? hoe lange eñ pe-
riculoos zijn de arbeyden/ eñ hoe ellẽdige geschreyen?
Eñ ten laetstẽ dat kint voortcomẽde/so begint het sijn
leven met tranen eñ schreyen/eñ de natuer gheeft ter-
stont na de geboorte de ander ghedierten verscheyden
decselẽ eñ beschermselen/als schelpẽ/ schorssen/leyren/
borstelen/hayr/pluym/pennẽ/schobbẽ/vellen/de boo-
mẽ zijn dicwils met dubbele schellen beschermt voor
de coude ende hitte / mer alleen werpt sy den mensche
naect eñ op de naecte aerde/eñ inden dach dat hy ghe-
boren wert brenght hem terstont schreyen eñ huylen.
Wie een soude hier niet seggen dat een kiekẽ twelc uyt
tgebrokẽ ey cruypt saliger waer dã een mensche?siet
u aen de banden vande swachtelen/ de mont sonder
tanden/de tonge sonder spraec/ de oogen die het nieu-
C we licht

we licht niet verdragen en mogen/ende als ſoeckende
weder de duyſterheden van den buyc/ende de herſenen
welcke lange cloppen/dwelck een teecken is van d'al-
der grootſte cranckheden onder alle dieren / ende int
cortſte dat heele crancke lichaem/ in welc geen lidt en
is twelc ſÿn werck doen can. De ſommige van d'an-
der dieren terſtondt als ſy voort comen toonen ſy de
gaven van haer natuer/ de ſommighe zÿn ſnel als de
paerden/ en terſtont als een coppelleken voort coemt
ſo vlieget daer henen/ende ten is niet ſonder ſorghe te
ſpelen met een jonge Leeuwe/de viſſchen alſo geringe
als ſy uyt den dop zÿn ſo ſwemmen zy/ de jonge vorſ-
kens die roeren hen ſeer ſnellickē eer dat ſy den naem
van vorſchen oft de gedaente hebben. De menſche al-
leen/ wat weet hy uyt de natuer te doen dan te ſchrey-
en. Hoe langhe moet hy leeren dat hy gaen can/ van
vier voeten coemt hy op twee / hoe langhe iſt eer dat
hy ſpreken can ? ende hy en can niet eten / ten zy dat
hem dat gheleert is:Ende daer toe ſoo veel manieren
van ſiecten datmenſe niet vertellen en mach/ ende die
ooc ſomtÿts ſo vreemt/dat mēſe niet geneſen en mach
(hoe wel dat daer onder de oude ſiecten ooc veel onge-
neſelicke zÿn.)Deſe comen dicwils terſtont in de kin-
derkens ende de ſommighe werden metten Menſche
geboren/als melaetſheyt/ende de vallende ſiecte/door
welcke veel ſterven eer ſy op comen / ende ick en ſegge
oock niet van de miſmaeckte ende monſtreuſe vruch-
ten. Nu ſal een yeghelick by hem ſelven overlegghen
met hoe veel lÿdens dat hy ſÿn kindtſheydt overghe-
brocht heeft/ ende hoe gheringe dat de jeucht eyndet/
ende hoe ſorchvoudich dat de manlicke outheydt is/
ende hoe ellendich dat de grootſte outheyt is/ende ten
laetſten hoe cort dat de heele tÿt van dit leven is/al iſt
dat wy out werden / welck nochtans ſeer weynich
menſchen gebeurt. So wie van u een man geworden
is/laet

is / laet die overlegghen sijn voorleden leven / laet hy tellen van wat sieckten ende van hoe veel periculen dat hy ontcomen is / ende laet hy dat dancken de Godlicke bermhertichept. Ende onder alle dese quaden van ons lichaem zijn noch in ons gheplant alle quaden der sonden / dwelck ick voor d'alder quaetste houde. Hoe groote ghenegenthept tot toorne / tot onkuysheyt / tot overvloedichept / tot haet / tot eerghiericheydt / tot giericheydt / tot dieste trecken wy met ons van ons moeders buyck / nae dien alle ander Dieren eerlick leven na de gheleghenthept van haer natuere: Wat een moeyliкken strijdt hebben wy alle met den ouden Adam / ende hoe weynich menschen verwinnen hem? De Siele is beswaerdt met den last van dit Aerdtsche Lichaem / ende wil sy oft en wil sy oock niet / sy werdt ghedwonghen tottet ghene dat sy niet en prijst. Hier nae soo merckt hoe grooten hoop der quaden ons beleghen hebben van buyten / ende ghy sult bevinden / datter veel meer sterft door ongheval dan door sieckten. Hoe veel vergaetter door den Blixem / door Aerdtbevinghe / door dat schooren der Eerden / door oploop der Vloeden / Rivieren ende Zeen / door quade Lucht / door Fenijn / door quade Beesten / door vallen / door quade Medecijn-meesters / maer nerghens meer dan door oorloghe / maer dese quaden en dreygen niet dan de verderffenisse des Lichaems. Wat zijn daer al periculen des Siels van dat Vleesch / het welck is een daghelicks vyandt van de Werelt / die u nu toelacht op dat sy u verworghen soude / ende die nu wreedt is / op dat sy u verzucken soude / van de boose Gheesten die haer somtijdts veranderen in eenen Enghel des Lichts / wie en soude niet vreesen de veelheydt van desen / haer crachten / haer loosheydt / haer quaetheydt ende haer onversadelicke begheerte om te verderven; Ende

wie en vreest niet onder alle dese quaden di doodt die elc seker is/maer den dach doch onseker ende de strengichevt des uptersten oordeels/ende de pijn der Hellen die eewich dueren sal. Ic sie dat ghy schroemet sechs doort vertellen van so grooke quaden/en ten is gheen ongelijck/mer hoe dat ghy hier siet meer quaets ende periculen hoe dat ghy meer schuldich zijt te dancken de barmhertichevt Gods/die niet alleen onder al dese dingen beschermt die haer betrouwen/mer oock af dese dingen keert sy ons tot een oorsaec van meerder salichevt. So wat daer allendichevts is/ dat coemt vande sonde vanden ouden Adam/ mer de salichevdt die ons uyt de allendichevt met winsel weder ghegeven is/die comt vande barmhertichevt vanden nieuwen Adam die daer is Christus Jesus diemen loven sal van allen inder eeuwichevdt. De Duyvel heeft ons uyt dat Paradijs ghedreven. Christus heeft ons door dat aerdtsche Paradijs dat Hemelsche rijck op ghedaen. Dat Serpent heeft ons ghebrocht tot veel droeffenissen van dit leven. Christus heeft ons weder omme ghegheven de eewighe vreuchden van dat onsterffelick leven. De Duyvel heeft ons ghemaeckt met sijn subtijl bedroch / den lichamelicken doodt. Christus door sijn bermhertichevt gheeft ons weder het eewige leven. Ende soo wie hem selven Christum overgheeft uyt een puer herte/ die en derf niet vreesen eenige manier van vyanden. Hy heeft de Werelt verwonnen/hy heeft gebroken de gantsche heerschappije des Duyvels / hy heeft dat vleesch inden gheest verkeert. Dat hy verwonnen heeft/dat is machte/maer dat hij't ons verwonnen heeft / dat is bermhertichevdt. Laet ons aenbidden de bermhertighe macht/ ende laet ons ghebruycken de machtighe barmhertichevt. Alle dinck vermoghen wy door hem die ons sterck maeckt/ist dat wy in hem blijven. Alle dinghen

besitten wy door hem/inden welcken de summe is vā alle goet/ want sijn bermhertichepdt ons beschermt/ ophelpt/vertroost ende rijck maeckt/gelijck de Souter seyt: Die inden Heere hoopen/sal de bermherticheyt ombevanghen. Met hoe grooten quaet zijn sy ombevanghen/die haer in betrouwen gestelt hebben inde gaven des lichaems/in rijckdommen/ in wagenen/in Paerden/in wereltlicke wijsheyt/in haer verdiensten ende wercken ? Maer met wat hulpe is de rechtvaerdighe beschermt? Maer ick seyt David/ben beschermt inde veelheyt van u bermherticheyt. Ende een weynich daer na seyt hy: Heere ghy hebt ons ghecroont als met een schilt van uwen goeden wille. Als ghy hoort van goeden wille / so moghet ghy verstaen dat de betrouwenisse van u verdiensten buyten ghesloten wert. Daer ons begheven de crachten des natuers ende ons de verdiensten achterlaten/daer coemt ons de bermherticheyt te hulpe. De schilden vande vechters en decken niet dan een deel des lichaems: Maer dat schildt vande Godlicke barmhertichepdt beschermt ons over al. Van boven teghen de vyerige pijlen vande geestelicke schalckheden/van beneden teghen de boosheydt vanden Serpent / die laghen leyt onse voetstappen/ van voren / op dat ons de teghenwoordige quaden niet en misdoen / van achteren/op dat ons de voorleden quaden niet weder tot haer en trecken/ aende rechter zijde/ op dat de voorspoet ons niet en verheft/ aende luchter zijde/op dat de teghenspoet ons niet en verslaet. David met dit schilt beschermt wesende/soo roept hy: De Heere is mijn hulper/ick en sal niet vreesen wat my een Mensche doet. Ende noch seydt hy op een ander plaetse. Ick en sal niet vreesen de duysenden des volcks die my omringhen. Maer noch hertigher seyt Paulus/schrijvende totten Romeynen aldus : Ist dat Godt voor ons

is/wie is teghen ons? De cloecke vechter hadde aen-
ghenomen de wapeninghe des gheloofs dat welcke
ons beschermt / niet door betrouwen der wercken/
maer des bermherticheydts Gods. Met dese wape-
ninghe ghesterckt wesende/ so en versmaet hy niet al-
leen bangicheydt/ hongher/ naecktheydt/ periculen/
verbolghinghen/maer oock dat swaert des tyrants/
t'welck den doodt teghenwoordich dreyghet. Die
menschelicke wreedtheydt en vermach niet als daer
de beschermster de bermhertichepdt Godts by is.
Ja dat stercker is/soo versmaect hy behalven de doot
ende dat leven oock de Enghelen/principaten/crach-
ten/teghenwoordicheyt/toecoemste/sterckheyt/boos-
heyt ende diepte/ende daer en boven wat ander crea-
tuer datter is in de Hemelen / Aerde ende inde Helle.
Ende dit is de gheen die kennende syn cranckheydt
hem selven een Aerden vat noemt / segghende : Wy
hebben desen schat in aerden vaten / van waer heeft
doch dit crancke aerden vat soo groote sterckheydt?
Hy seyt/door de gratie Gods ben ick dat ic ben. Wat
is de gratie Godts anders dan de bermherticheydt
Gods? Wy sullen geerne glorieren met Paulo in onse
cranckheden / op dat in ons woonen mach de cracht
Christi/wāt het betaemt ons also meest dat wy door
overdencken van onse ellendicheden groot sullen ma-
ken de bermherticheden Gods. En oft u ghelieft/soo
oversiet oock u selven in dat stuck daer ghy alle ande-
re gedierten te boven gaet/ want ist dat sake dat ghy
u selver waerderen wilt na de goeden des lichaems/
soo merckt ghy hoe veel dat ghy minder dan veel an-
dere dieren zijt : De Camelen die gaen u te boven in
grootheydt/de Tygris in rassicheydt oft snellicheyt/
ende de Stieren in sterckheydt/de Swanen die gaen
u te boven in verwen / de Pauwen in vercieringhe/
de Visschen die gaen u in ghesondicheydt te boven/
(ist dat

(ist dat wy dat ghemeyne segh-woort eenich ghelooff gheven)ja hy na alle Dieren gaen ons in ghesontheyt te boven: De Lintwormen ende Arenden door scherpicheydt der ooghen/ de Gieren int riecken / de Herten ende Raven int lanck leven / ende nochtans ist dat yemant aenmerckt de gaven des lichaems / die sal daer in ooc vinden/waer dat hy loven sal de barmhertichèyt Gods: Hoe groote vernufticheyt der sinnen/ wat properder maecksel der leden / ende tot hoe veel dinghen bequame instrumenten. Maer van dese dingen heeft een boeck ghemaeckt de bysondere welspreeckende Lactantius/twelck hy ghenoemt heeft/ van dat werck Gods/ ende hem salmen met profijte lesen/ist dat wy ghedencken/so wat daer goets in dat lichaem is/dattet al van Gods bermhertichèyt ghecomen is / ende dattet al behoordt tot Gods dienst. Maer wilder yemandt glorieren in de gaven des lichaems/die sal terstont hooren. Alle vleesch is Hoy/ ende alle sijn glorie ghelijck een bloem des Hoys. Ende oock dat: Waerom zijt ghy hoovaerdich ghy aerde ende assche? Een mensche en heeft oock niet in de gaven des siels(in welck stuc de mensche wonderlick is)dat hy hem selven aentrecken mach. Diet lichaem gheschapen heeft/heeft oock de siel geschapen/ hy heeft dat lichaem ghemaeckt uyt slijm/ende de siel heeft hy in ghestort van het blasen van sijnen Mondt. Ende daerom vergaet de siel / van alle andere ghedierten ghelijck met het lichaem / maer onse siel die blijft nae dat Lichaem / totter tijdt toe dat sy weder ontfanghen sal / in de beloofde Verrijsenisse. Nu hoe crachtighen dinck dat de siel is/ dat betoont de doot/ want als sy uyt het lichaem gaet / soo leydt daer een vuyle stinckende prije / waer is dan de hetten / de verwe / de beroeringhe / ende de cracht van al de sinnen: Hoe schoonen creatuer is de Mensche/alsoo

langhe als de siel met den lichaem vereenscht is/ende nochtans alsso lange als de siel gehouden is in dit onsalige lichaem/so en doet sy niet dan voor de lichamelicke instrumenten/ die dicwils daer tegen zijn/dat sy haer natuerlicke crachten niet ghebruycken en mach Hoe wonderlic is de snellicheyt van dat menschelicke herte/ende de doorsichticheydt: Hoe groot is de schat vande memorie / wat isser alsso verholen inde secreten des naturers/ofte inde Hemelen/ofte inde aerde/twelck het Menschen verstandt niet en ondersoeckt noch en begrijpt. Het is groot datter veel uyt de ghenegentheyt der Sterren veel Jaren te voren seggben/datter nae gheschieden sal/ maer het is meerder dat uyt dinghen die gheschapen zijn / begrepen is de eeuwighe macht ende Godheyt vanden Schepper/als Paulus betuycht : Ende hoe subtijl is dat menschelicke verstandt/ende hoe veel dinghen begrijpt het te samen in een corte tijt: Ende hoe onbegrijpelicken is de cracht vande memorie/ die so veel gedaenten/ so veel namen door dienst vande sinnen verkreghen/ trouwelick bewaert: Ick en sal hier niet spreken van de geen die de sware consten ende soo veel vreemde spraken gheleert hebben/ende so wel onthouden wat dinge dat sy leeré: Laet een yeghelick van u by hem selven dencken hoe menich aensicht ende namen der menschen hy in sijn memorie heeft/ hoe veel ghedaenten van dieren/ boomen/cruyden/plaetsen/ ende ander ontallicke dingen hy weet / ende weet van buyten de namen daer af te noemen. Dat gemeyn volck noemt de gaven der natueren/hoewel dat sy inder waerheyt gaven zijn van de Godlicke bermherticheyt die sy een yegelick deylt/ niet na onse verdiensten/maer na haer miltheyt/ende want de verloren soon dit al mis bruyct heeft na sijnen luste/ so en is hem niet alleen ontogen t'gene dat daer gheghevén was/maer daer is door miltheyt meer by

ghe-

ghedaen van gaven. Door de Wet heeft hy ons sijnen
wille geopenbaert: Door sijnen soon die hy heel voor
ons ghegheven heeft/ heeft hy ons gheleert de verho-
lentheden Gods: Door sijnen gheest maeckt hy ons
herten rijck met diversche gaven die de menschelicke
crachten te boven gaet. Hy heeft verstant van de gee-
stelicke schriftueren die ons verlichten ende vertroo-
sten in alle quaden. Hy gheeft toecomende dinghen/ te
weten/ hy geeft met sprake te spreken/ ende tfenijn te
versmaden/ de siecten te verdrijven/ de dooden te ver-
wecken/ de Duyvelen te verdrijven/ eñ te verwinnen
de poorten der Hellen/ te wesen leden Christi/ kinderen
Gods/ ende gesellen vant Hemelsche rijc twelc sonder
sonde is. Overdenckt nu hier hoe dat ghy geschapen
zijt/ want eens deels zijdy van aerde/ ende hoe veel de
sonde u minder gemaect heeft dan de beesten. Eñ we-
derom tot wat salicheyt ende digniteyt dat ghy gero-
pen werdt/ dan sult ghy doorsien de bermhertichede n
Gods/ dat sy geen ghetal noch mate en hebben. Wat
isser versmader dan een Scallebiter/ ende de Scallebi-
ter is suyver/ ist dat sy geleken wert by de vuylichede
van een sondaer. Wat isser hooger dan de Engelen/ en
haddet niet boven alle maten geweest/ dat hy een En-
gel uyt eenen Scallebiter gemaeckt hadde. Nu heeft
hy den mensche die verworpender was dan eē Scal-
lebiter/ meerder gemaeckt dan eenen Enghel. Ja ick
derf seggen/ hy heeft hem God gemaeckt/ waerom en
soude ict niet dorren seggen/ want de heylige Schrift
seyt: Ick heb geseyt ghy zijt Goden/ ende al kinderen
vanden hoogen. So wat uyt God geboren is/ dat is
quantsuys God/ so wat daer t'samen gevoecht wert/
met dat lichaem ende den geest Christi/ dat coemt ooc
in die namen. Ende is hier af niet t'welck ghy de
verdiensten toeschrijven moecht/ soo prijst de barm-
herticheydt Godts/ aenbidt de barmherticheydt

Gods/ende tusset de bermhertichept Gods. Ende ist
dat pemãt hier af hē selven wat aentreeken wil/ so sal
Paulus terstont daer tegens roepen/die alle dese din-
gen der gratien Gods toeschrijft. Alle sijn Epistelen
lepden gratie/ende also dickwils als ghy dat hoort so
verstaet dat u de barmhertichept Gods aengeprresen
wert. Het is gratie dat wp gesuyvert zijn vande son-
den/het is gratie dat wp gelooven / het is gratie dat
de liefde gestropt is in onse herēt/ na welcke wp doen
t'geen t'welck goet is/want wp en zijn niet ghenoech
yet van ons selven te dencken als upt ons selven/mer
alle ons vermoghen is upt God. Ende ist dat Pau-
lus waer gesept heeft / waer zijn dan dese onschamele
menschen die een pegelic vercoopen haer goede werc-
ken/ alleens oft sp thups so veel t'over hadden dat sp
oock d'ander rijck mochten maken. Sp zijn ellendich
die haer wercken also vercoopen/ende sp zijn verma-
ledijt die daer betrouwen in menschelicke wercken.
Ende die hier mede besmet is/laet hy hooren twelc in
Apoca. de kercke van Laodiceen hoort: Ghy segt ick
ben rijck ende machtich geworden ende ick en behoef
niemant/ende ghy en weet niet dat ghy allendich zijt
ende arm/ende blint/ende naeckt. Mer sp sondighen
noch swaerder/die wt ander goede wercken rijcdom-
men beloven. Maer wat raet aldusdanige de heylige
geest: Ick rae u van my te coopen ghebrant ende be-
proeft gout/op dat ghy warachtich rijc moecht wor-
den: Ende ghy die u eygen armoede bekent/waerom
bidt ghy van de geen die ooc bedelaers zijn. Jacobus
sept: Ist dat pemant wijsheyt behoeft/laet hy die van
God begeeren/diese alle menschen overvloedich geeft
ende niet en verwijt. Alle de beste ende perfeckte gave
is van boven neder dalende vanden vader des lichts.
Ende begeert ghy van een mensche t'cleet van goede
wercken die so veel ellēdiger naect is/hoe dat hy hem
selven

oven dat geen leet laet duncken. Bekent u allendic-
heyt ende de barmherticheydt is bereyt by den men-
schen die gheen weldaet en doen/dan om profijt/en is
geen dinck costelicker dan dat met bidden vercregen
is/ ende by God en is niet lichtelicker te vercrijghen
dan dat met twee penningen gecocht wert/dat is met
bidden/ ende met betrouwen/ want hy dat loon selve
geeft / den genen die hy also zijn bermherticheyt ver-
copen wil. Mijn alderliefste broeders daer zijn veel
dingen ghesept van de bermherticheyt Gods / maer
daer is noch veel meer te seggen ist dat wijt verhalen
willen/dat uyt de Godlicke schriften ons de groot-
heyt vande Godlicke bermherticheyt prijst. Maer ic
moet u noch een weynich vermanen/op dat niemant
door vermetelheyt hem selven onweerdich en maecke
van soo willighen bermherticheyt Gods/oft op dat
niemant door cleynmoedicheyt mistrouwen en soude
vande bermherticheyt Gods/ende daer na sullen wy
met cleyne woorden toonen/ waer mede de bermher-
ticheyt Gods verweckt wert: Ende dit sal dat eynde
zijn van ons sermoē/ist dat de bermherticheyt Gods
ons helpt om dat te segghen. God die en versmaet
geen dinck so seer als een opgeblasen ende eenen hert-
neckigen/want God die staet den hooveerdigen tegē
eñ den ootmoedigen geeft hy gratie. Tot dese blinde
dulheyt/eñ dulle blintheyt werden veel gelept door de
voorspoet van tijtlicke dingen/ dat sy leven alleleens
oft sy haren schepper al geheel vergeten hadden: ende
leven na haren luste/ende denckende also weynich om
haer leven te beteren / dat sy oock glorieren in haer
boosheyt/ende zijn machtich in quaetheydt/ ende als
wy inde Schriftuer lesen : Sy glorieren als sy qualic
doen / ende sy verhooghen haer in d'alder quaedtste
wercken, Vanden welcken oot Salomon geschreven
heeft. De boose als hy inde diepte der sonden ghecomen

men is/so en acht hyse niet. Eñ Paulus seyt ooc van alsulcken aldus: Godt die heeft haer overgelevert in eenen verworpen sinne/dat sy doen twelck niet en betaemt. Ende de sommighe van desen/belovende haer selven een eewige vryheyt der quaden/ so versmadē sy de salige vermaninge/ende sy en ontfangen niet twelc haer trecken mach tot leetwesen/seggende: Laet God sijnen Hemel houden/eñ ons de Aerde laten. Moyses die spreect van dese in sijn liedekē/ als hy vertelt heeft veel eñ groote weldaden van God tegen de Israelsche aldus: De beminde is vet geworden eñ heeft wederspannich geweest/hy is vet ghewordē/ghemest ende vollijvich/hy heeft achter ghelaten God sijnen schepper/eñ is ghegaen van God sijnen salichmaker. Den lxxij. Psalm beschrijft sulcx ooc: Sy eñ zijn niet inden arbeyt der menschen/ eñ sy en sullen metten menschen niet ghegeesselt werden/daerom heeft hy hooveerdicheyt haer gehouden/ sy zijn bedect met haer boosheyt eñ quaetheyt/eñ sy zijn gegaen inde sinnelickheyt des herten/sy hebbē gedocht eñ gesproken boosheyt/boosheyt hebben sy inden hooge gesproken/ sy hebben haren mont inden Hemel geset ende hare tonge is inder Aerden gegaen. Maer hoort wat uytgange dese onsalichste salicheydt volcht: Maer om dat bedroch hebt ghy haer geset ende vernedert als sy verheven souden werden/hoe zijn sy gecomen tot mistroostichheyt/ende sy zijn geringe achterwaert gegaen/eñ zijn vergaen in haer boosheyt/als een droom van die opstaende zijn/ so sult ghy Heere haer beelde in u stadt te niet maken. Die hen selven verheffen na dat exempel van Lucifer tegens God/dien sal gebeuren twelc de Heere dreyget int Evangelie/seggende: Ick heb den Duyvel sien neder vallen/als een Blixem uyt den Hemel. Ende tot Corozain / die swellende was door sijn rijckdomme van verganckelicke dingen/wert aldus ghesεyt: Wee

u Coro-

Corozain / want ghy nu verheven zijt tot den He-
l door u hoochmoedicheydt/door de wrake Gods
t ghy ter Hellen ghetoghen werden/ Paulus was
ck swellende ende wreet door't betrouwen van sijn
orvaders Wet/ende blies dreigementen ende doot-
ghen tegen de discipulen des Heeren/ ende daerom
estich neder ghevvorpen wesende door de handt
ods/so hoort hy: Het is u hart tegen mijmen prickel
stooten/maer want in dese/ dat simpele dwalinghe
as ende gheen verkeertheydt / soo heeft hy terstont
rmherticheyt vercreghen: Also gheringe als hy sijn
nde bekende/so vergaft hem God/ eñ God en heeft
m niet alleen de sonde vergeven / mer hy heeft hem
s uyt een Wolf een Schaep gemaeckt/ende uyt ee-
n Tyranne een Apostel. Mer sy verwachten ver-
aledijdinge/die hertneckich blijvende inde sonde/eñ
er in versteent wesende/so en willen sy niet verstaen
at sy wel doen souden / mer segghen teghens Godt:
aet van ons/ de wetentheyt van u wegen en willen
y niet. Ende ooc als haer de Heere roepende is door
saiam tot schreyen / huylen ende hayren cleederen/
verhooghen sy haer in haer selven ende zijn blijde/
aende calveren ende offerende schapen / op dat sy
vleesch eten moghen ende wijn drincken/segghende:
Laet ons eten ende drincken/want morgen sullen wy
erven: Ende by den selfde Propheet begecken sy dat
eyghen des Heeren/ die tot penitentie roepende is/
nde segghen aldus: Gebiet ende weder gebiet/gebiet
nde weder ghebiet/wacht ende weder wacht/wacht
nde weder wacht/weynich daer/weynich daer. En-
e op een ander plaetse segghen sy oock. Wy en
ullen den Heere niet hooren / maer wy sullen in on-
e sonden sterven. Ende desen sal nae t'gheim en seg-
gen Gods lijdtsaemheyt tot verwoetheydt verwan-
delen / ende als Gods barmherticheydt versmaedt
wert/

wert/so wert sy ghegeert in swaerder verdoemenisse/ want de Heere die seyt aldus by Esaiam als hy begheckt is: Ende dat woordt des Heeren ghebiet ende weder gebiet/ ghebiet ende weder gebiet/wacht ende weder wacht / wacht ende weder wacht / weynich daer/weynich daer/sal haer zijn dat sy gaen ende achterwaert vallen sullen ende vernielt/ ende bestrict ende gevangen sullen werden. De onsalige gaen voort/ blijvende in haer quade begeerten / voorgaende altijt vant quaet in arger/ende sy vallen inde put van boosheyt/ende werden ombevangen met stricken der sonden/ende sy werden gevangen in dat net van de eewige verdoemenisse/ende leyden haer daghen in weelde/ ende op een ooghenblick so dalen sy ter hellen. O warachtich onsalighe menschen / ende die verderffenisse seker zijn / die als vette offerhanden ghemest werden tot de doot/den welcken de grootheyt der sonden niet en verleerdt de hoochmoedicheydt / ende soo groote saechtmoedicheydt Godts niet vermorwen en mach tot penitentie. De goedertierenheydt Gods die verdraecht so dickwils den genen die sondicht/op dat hy leetwesen mochte crijgen/hy geeft spatie om penitentie te doen/ ende hy en ontreckt sijn goedertierenheyt daer en tusschen van u niet/ hy geeft u geluckige ghesontheyt/ rijckdommen ende ander profijtige dingen tottet leven/alleleens oft hy vergaderde vuerige colen op u hooft/op dat ghy u sonden niet haten en moecht om dat sy d'alder leelickste zijn/dat ghyse ten minsten daerom haet/op dat sy so minlicken vader mishagende zijn. In die comen dien soo beroert de bevonden saechtmoedicheydt des vaders Eschinum die tegens sijnen vader misdaen hadde / alsoo dat hy sijnen vader daer na neerstigher waernam/ want hy spreeckt aldus: Wat dinc is doch dit? is dat een vader te zijn/ oft dat een soon te zijn? Ende oft hy mijn broeder oft

mijn

n medeghesellie/ waer toe soude hy van my dan
er moghen verdraghen? En salmen desen niet be-
nnen ende alle vrientschap bewijsen? Och hy heeft
p soo grooten sorch op gheleydt door sijn sachtic-
ypt/daerom op dat ick by avontuer onwetende niet
en en soude twelck hy niet en wilde/ soo sal ick my
t voorsichticheypt wachten. Mach de sachticheydt
: ouderen die goede verstanden leeren / dat sy de
nden haten/hoe wert ghy onsalich sondaer dan da-
elicks herder / door soo grooten goetheydt van u
der/ ende en hoordt ghy Paulum niet die u van de
lheyt roepende is/segghende: Oft versmaet ghy de
ckdomme van sijn goetheyt/ pacientie ende lanck-
oedicheydt? Of en weet ghy niet dat de goedertie-
nheydt Gods u tot penitentie roept? Na u herdic-
ypt ende u onbegheerlicke herte so vergadert ghy u
e toorn Godts inden dach des thoorns ende open-
aringe van dat rechtveerdige oordeel Gods. Daer
i is gheen Beest so wreedt dat niet ghetemt en wert
oor dienst der Menschen / ende werdt ghy door soo
nghehoorde miltheyt Gods meer verwoet teghens
em? Daer en is geen dinck so hart/twelck men niet
eeck en mach maecken door conste der Menschen.
Dat Metael smelt in dat Vyer/ende dat Yser wordt
eeck int Vyer/ ende hoorn wert saecht alsmen daer
as in ghiet/ ende de onverwinlicke hartheydt van
en Adamant wert saecht met Bocks bloet. O hoe
eel herder is u Herte dan Hoornen / dan Yser / dan
en Adament/twelck noch door tHelsche Vyer/noch
oor de sachticheydt des Vaders / noch door dat
loet van dat onbesmette Lammeken / twelck om u
ptghestort is/niet bemorwen en mach. Jae dattet
'alder quaetste is/het wert harder: Maeckt trium-
he van u boosheydt ghy onsalighe/ want ghy hebt
erwonnen / ghy hebt die Goddelicke conste ver-

wonnen

wonnen door u onsalighe victorie. Paulus seyt: De Aerde is onvruchtbaer ende aldernaest de vermaledijdinghe / die hoe dickwils dat sy ontfanghen heeft den Hemelschen Dauwe/niet anders voort en brengt dan doornen ende distelen/ ende hoe veel is hy onsaliger die so dickwils nat gemaect is met den segen van de Godtlicke bermhertichepdt / ende nochtans verhart werdt in een steen / jae alsoo hart dat hy niet en onfanckt eenighe indruckinghe van den Godlicken gheest. De Vingher Gods die schreef Moyses Wet in Steenen Tafelen / maer u Herte is harder dan de Steenen in welcken de gheest Gods niet in schrijven mach vande Evangelische Wet: Wie sal dese steenige herten schoren/dan de geen wiens doot de Steenen gheschoort heeft/op dat sy uyt de graven souden gaen die daer doodt waren / wie sal ons een vleeschelic hert geven dan dat woort Gods/twelck voor ons vleesch ghewordden is: Maer sy zijn noch meer te beschrepen dan dese/die smeeckende haer sonden/ saepen blasphemien ende boose opinien / missakende datter een God in hooghen is / of hy is daer / dat hy hem niet en moeyt met de dinghen der menschen / datter gheen leven en is nae de doodt van dat lichaem / dat de onsterflickheydt niet bereyt en is den gheenen die hier wel in Christo Jesu gheleeft hebben/ende dat de Helle niet bereyt en is den ghenen die hier den Duyvel gedient hebben/dat de dreygheinenten der schrifturen ydel zijn / dat de beloften des Evangelijs ydel zijn: Oft die door verkeert verstant der Schrifturen / haer sonden houden voor weldaden / ende dat woort Gods/nae wiens reghel men moeste de quade begheerten des herten corrigeren/nemen sy tot hulpe van haer leelicheyt/eñ leggen noch op dander sonden de boosheyt van ketterien/als het uyterste eynde van boosheyt. Met recht door verhalinge van so grooten boos-

kdsheyt wert dat aensicht bleeck/en dat gantsche li-
haem beeft / ende betoont dat ghy soo seer vermale-
dijt-t'geen dat ghy ghehoort hebt: Maer och/oft wy
it niet en hoorden onder de geen die Christus naem
elijden. Ick heb u de clippe getoont daerder veel op
ergaen/ick sal u oock toonen de rootze / t'perijckel
welc swaerder is dan dat alder swaerste ende meer
e vreesen: Dat zijn sy die Cayn ende Judam volgen-
e/ door desperatie van genade getogen werden inde
euwighe verdoemenisse. Daer en is maer een ver-
erffenisse / maer verscheyden manieren om te ver-
ven. Pharao verhart zijnde/seyt: Ic en ken den Hee-
r niet/ende ic en laet dat volck niet gaen. Wat seyt
Cayn? Mijn sonde is grooter dan dat ic genade ver-
dienen soude. Ende wat seyt Judas? Ic hebbe geson-
dicht/want ick dat onnoosel bloedt verraden hebbe.
Alle beyde bekennen sy de grootheyt van sonde/ bey-
de belijden sy die/ende hebben leetwesen van de daet/
maer beyde gaen sy van dat aenschijn des Heeren/ by
den welcken alleen bermhertichevdt is ende over-
vloedighe verlossinghe van de sonden / want aldus
leest ghy van Cayn: Cayn die is uytghegaen van dat
aenschijn des Heeren/ende hy voorloopende/woonde
in dat Lant aen de Oost zijde/etc. Ende Judas uyt-
gaende uyt dat ghesclschap der Heylighen/ en is niet
weder ghekeert. Onsalich is hy die also uyt gaet van
dat aenschijn vande Godlicke bermhertichevdt/dat
hy niet weder en comt/dat is/de geen meen ick/daer
Jieremias afghevoeit/als hy seydt: En wilt niet be-
schreyen den dooden / ende en weendt niet op hem/
maer beschreydt hem die uytgaet/want hy niet meer
weder comen en sal. Hy en wil den dooden niet be-
schreydt hebben om dat hy noch wederom leven sal/
maer die salmen met veel tranen beschreyen die hem
selven af keert vande fonteyne des eewighen levens/

ende en coemt nemmermeer weder door de penitentie daer hy uytghegaen is. De verlozen soon was gaen loopen rabauwen in verre landen/ hy hadde gelaten dat huys des alder inniickisten vaders / maer hy is wederom gecomen/Petrus was verre vanden Heere gegaen doe hy hem driemael versvoer/maer hy is terstont weder gekeert als hy gedachtich werde dat woort twelck Jesus ghesept hadde/ende hy begonde bitterlick te schreyen: Hy was hem selven ontvallen/ maer weder tot hem selven comende/so heeft hy hem tot Jesum ghekeert. Esaias die roept aldus: Weest dit gedachtich / eñ wert beschaemt ghy overtreders coemt ter herten. Petrus heeft dit bedacht/ ende is weder ter herten ghecomen. Dat steenighe hert daer geen tranen uyt en mochten comen is van hem ghehaelt/ende hem is een vleesschelic herte gegeven/ uyt het welcke terstont quam den vloet der tranen/bitter om de droefheydt der penitencie / maer salich om de onnoselheydt die hem weder ghegheven was? Maer Judas en is niet wederom gekeert tot Jesum/maer hy is gegaen tot de Priesteren ende Phariseen / ende heeft daer dat boose ghelt weder gebrocht / ende daer na nam hy sijn toevlucht tot de onsalighe strick/ende is int middel gebarsten. God die heeft dit toegelaten in sijn Discipulen tot onser leeringhe. Ghy siet hoe verscheyden dat is de uytganck van twee Apostelen die gesondicht hadden. Judas die so dicwils gepoort was door de sachtmoedicheydt des Heeren tot leetwese/die blijft in sijn quade propoost. Maer Petrus door dat aensien des Heerẽ/ heeft bedacht dat woort des Heeren/ende heeft hem selven terstont bekent/ende hem selven onwaerdich kennende de teghenwoordicheyt des Heeren/ so heeft hy hem gekeert/ niet tot den stricke/maer tot schreyen/dat is/niet tot mistroostichevdt / maer tot de Medecijne. Judas die heeft

naem ghevolcht/de eerste van dit quaedt/hy bekende
wel de grootheyt van de sonden/maer hy en bedacht
Gods woort niet/ twelck over al inde heylige schrift
noodende is/tot wedercoemste/ende treet tot leetwe-
sen ende belooft de bermhertichepdt/want wat blat
isser toch inde heylighe schrifte/in twelck niet en luyt
de bermhertichept Gods? Ick en spreke niet alleen
van de Boecken des nieuwen Testaments / t'welck
de Wet van gratie is / maer oock van dat oude Te-
stament/de welck straffer gehouden wert. Laet ons
hooren hoe soetelick dat de Heere by Hieremiam on-
der den persoon van een Bruyt/die haren Man ach-
ter gelaten hebbende/haer int gemeyn gegeven heeft/
syn volc roept tot leetwesen/seggende: Bekeert u ghy
kinderen wedercomende/seyt de Heere/want ic ben u
man. Ende by Job so ontdeckt hy dat voor der son-
daren/ op dat hyse berispen soude/ende spreket dat sy
weder keeren souden vande boosheydt. Maer sy zijn
onsalich die haer ooren stoppen tot dese stemme des
Heeren/gelijc zijnde een doof Serpét/twelc met neer-
sticheyt syn ooren stopt/ om dattet niet hooré en sou-
de de stemme van die daer wijselick singhende is. De
Souter die seyt. Ist dat ghy huyden hoort syn stem-
me / en wilt u herten niet verherden. Huyden gaet
ons aen/ also lange als wy zijn in dit leven/ in welck
alsoo langhe als het blijvende is / de Heere niet af en
laet om ons tot penitentie ende wederkeeringe te roe-
pen/presenterende ons de bereyde genade : Wat segh
ick ghenade: De bermhertichepdt Gods is meerder
dan de opperste miltheyt belooft den wederkeerende/
want aldus lesen wy in dat boeck Job: Ist dat ghy
weder keert tot den Almoghenden/ soo sult ghy ghe-
sticht werden/ ende ghy sult de boosheydt verre ma-
ken van u Tabernaeckel / hy sal voor de Aerde een
steen geven/ende voor een steen gouden vloeden. Laet

ons hooren de bermhertichept des Heeren by Esaiam/noodende tot penitentie/segghende: Ist dat ghy soeckt so soeckt/ende wert bekeert ende coemt. Soect ghy dat eynde vanden quaden/en soeckt dat niet van den sonen der menschen inden welcken geen salichept en is/noch van geen toovenaers/noch vã geen strie/maer soeckt van my die alleen vermach/ ende bereyt ben te vergeven/ keert u alleen vande dingen die ghy schandelic bemint hebt / ende bekeert wesende coemt tot my. Wederom by de selfde Propheet/noodende het gantsche menschelicke geslacht tot hem/ spreeckt hy aldus : En ben ick de Heere niet/ende daer en is geen ander dan ic/daer en is geen God rechtveerdich noch heylich dan ick/bekeert u tot my/ende ghy eynden des werelts/sult alle behouden zijn/ want ic ben God/ende daer en is geen ander: Dit spreeckt Godt totten Heydenen die afgoderije deden/ende doodtslagers waren/ kerckroovers/ moorders van haer ouders / overspeelders/ blasphemeerders/ ende ghy ellendige keert ghy door mistroostichept vanden Heere. Hier voormaels doe onder de Heydenen de sonde regneerde/so scheen de bermhertichept Gods ghetoghen ende besloten zijn alleen in Judeen/ maer door d'Evangelie is de bermhertichept verbreyt over alle de eynden des werelts. By Hieremiam dreycht hy oec den hertneckighen met pijn/maer hy presenteert de geen die leetwesen hebben/ de bereyde genade/segende: Ist sake dattet volck leetwesen heeft van haer quaet/ twelc ic tegens haer gesproken hebbe/ so sal ic oec leetwesen op dat quaet hebben / twelc ic gedacht hebbe haer te doen. Ende die een weynich te vooren dreychde met om keeringhe/ uytroepinghe ende verstrovinge/die looft terstont verre ander dingen/ende hy seyt: Ick sal van dat volc ende van dat rijc spreecken/dat ick timmeren/ planten ende oock saeyen sal.

Desgelijcx by Ezechielem so en belooft hy niet alleen
die daer weder keerende is ghenade/ maer oock ver-
gheten van alle dat voorleden quaet/ als hy te voren
verteldt hadde / alle manieren van quaedt ende van
sonden/so seyt hy daer by aldus: Ist dat de boose pe-
nitentie doet van alle sijn sonden die hy gedaen heeft
ende onderhout mijn geboden/ende doet oordeel ende
rechtveerdicheyt/die sal leven ende niet sterven/ ende
ick en sal niet ghedachtich wesen alle sijn boosheden
die hy ghedaen heeft: Is mijnen wille de doodt des
boosen seydt God Heere/ ende niet liever dat hy be-
keert wert van sijn wegen ende leven sal. Ende noch
een weynich daer na seyt hy: Bekeert u ende doet pe-
nitentie van alle u sonden/ende de boosheydt en sal u
tot geenen val zijn/werpt van u alle u overtredingen
sonden welcken ghy overghetreden hebt/ende maeckt
u een nieu Hert ende eenen nieuwen Gheest. Ende
waeromme sult ghy sterven ghy Huys van Israel?
want ick en wil niet de doodt van die daer stervende
is seydt God de Heere/ keert weder ende comt: Ghy
ellendige waerom mistrout ghy/ aengesien dat God
sijn soon gesonden heeft inder aerden om dat ghy een
goede hoope hebben sout / want hy is Godts berm-
herticheyt daer de Souter af seydt: God wy hebben
u bermherticheyt ontfanghen in dat middel van u-
wen Tempel: Weest inden Tempel ende omvan-
ghet de bermherticheyt. Hy verrijsende/roept: Ick
en wil niet de doodt des sondaers/maer meer dat hy
bekeert werde ende leve. Ghy onsalige sondare/hoort
dese stemme/werpt uyt den doodlicken slaep/verrijst
met Christo/op dat ghy met hem leven moghet. Hy
is u weder levendich gheworden/ op dat de doot der
sonde u niet eewelick besitten en soude: Ende op dat
niemant en meyne dat dese goedertierenheyt Gods
niet bereydt en is dan die niet veel oft groote sonden

gedaen hebben/ſo hoort den Heere met een clare ſtem-
me/belovende in wat ure dat de ſondaer verſucht/ ſo
en ſal ick alle ſijn booſheden niet gedachtich zijn: Hy
en neemt gheen maniere van ſonden uyt / noch hy en
aenſiet de groothept niet/oft de veelheydt van datter
miſdaen is/verſucht ſlechts/ ende u is bereyt de ver-
gheving he van alle voorleden ſonden. Voor de lichte
miſdaden/ ſonder welcke de menſchelicke cranchept
niet en leeft / roepen wy daghelicks de bermhertic-
heyt Gods aen/ſegghende: Vergheeft ons onſe ſchul-
den/ghelijck wy onſen ſchuldenaren vergheven/ende
wy werden ghehoordt/ iſt dat wy onſen naeſten/ die
ons bidt verhooren om te vergheven. Ende in de
hooft ſonden is een ordinantie/ ghelijck by den men-
ſchen de ſommighe niet ſoo vaſt en ſlapen/ ſy en wor-
den wel lichtelick ghewerckt / daer ſijnder die oock
vaſter ſlapen/ alſoo datmen roepen moet / daer zijn-
der die alder vaſte ſlapen / datmenſe nauwelick met
vele treckens wecken en mach / alſoo by God zijn de
ſommighe een weynich doot/de ſommige meer doot/
de ſommighe aldermeeſt doodt. Daer en is niemant
alſoo ſeer verſtorven / de welcke hy niet met ſijnder
ſtemme verwecken en mach/door wiens ſtemme ooc
verrijſen die inden grave ligghen / ende niemandt en
ſlaept alſo vaſt hy en mach door hem ghewerckt wor-
den. Deſe drie onderſcheyden der ſonden/ meynen de
goede Leeraers dat ons beteeckent werden door de
drie dooden die wy leſen dat Jeſus verweckt heeft.
De Dochter vanden opperſten der Synagoge van
xij. Jaren/heeft hy verweet in dat huys/ in preſentie
van weynich ghetuygen/ ende hy verboot dat voort
te segghen/twelck daer gheſchiet was. Dat zijn die/
die inden eerſten niet uyt opgheſette quaethept/maer
door cranckheyt van de jonckheyt/ oft door de men-
ſchelicke cranckheyt/alſoo in eenighe ſonden gheval-

len zijn/

ken zijn / dat sy noch int quaedt niet verherdt en zijn/ ende noch gheen quade faem ghecreghen hebben upt de misdaet. Dese heeft Jesus lichtelick met de hant te reycken / haer niet beschamende ende bedeckende haer leelickheydt. Maer de Sone vande Weduwe die verweckte hy met meer arbeydts. Dat lichaem werde ten grave ghedraghen / ende de Heere is haer in tijts te ghemoet comen/ ende beroerdt zijnde door tranen van dat vrouken/ soo beveelt hy de Bare stille te houden / ende hy heft den Jonghen op / ende de Jonghen blijft eerst sitten / ende terstont spreeckt hy ende springht upt de Kiste / ende werdt der Moeder ghegheven. Dit zijn de ghene die soo verre in de sonden ghecomen zijn/dat sy noch door infamie niet weder geroepen en mogen werden van de sonden/ maer door openbaer straffinghen werden sy te met ghetoghen tot het leven. Hy blijft sitten die de sonden laet ende hem selven opheft tot een voor nemen van beter leven. Hy spreeckt/die belijdende sijn leelickheydt bekent Gods bermhertichheydt: Ende hy werdt weder der Moeder levendich ghegheven / die de Medecijn ontfanghen hebbende / weder inde ghemeenschap ghestelt werdt. Maer Lazarus die stanck in dat graf/ ende hy werde beschreydt van alle sijn susteren ende vrienden/die gheen hoope en hadden dat hy wederom levendich soude moghen werden. Jesus die beveeldt datmen hem dat Graf thoonen soude / hy schreydet/ hy werdt inden gheest verstoordt/ ende hy beveeldt den Steen met den welcken dat Graf ghesloten was/ wech te nemen/ende met luyder stemme roepende / soo beveeldt hy hem upt te comen / hy coemt voort upt den Grave / maer ghebonden / hy werdt weder ontbonden / ende alsoo werdt hy den Susteren weder ghegheven. Ten was niet groots voor den Heere dat hy verwecken soude het lichaem

t'welck vier daghen doodt was. Het is veel meerder te verwecken een sondaer die xl. jaren in alle sonden niet alleen gheleeft en heeft/ maer oock verrot is. Hy seyt een kindt van hondert jaren sal sterven/ende een sondaer van hondert jaren sal vermaledyt zijn. Ende sulcken sal de Heere Jesus nochtans verweerdighen te verwecken/alsoo verre als hy den roependen hoorende is. Hy roept daghelicx Meyskens staet op/ Jonghelinck staet op/Lazara coemt voort: Maer laeen / veel die meer dan doot zijn en hooren de stemme niet die weder tottet leven roepende is: Wat is anders te hooren dan te ghelooven? De ongheloovicheydt die stopt de ooren vande quaden / op dat te min de stemme vande heylighe schrift door haer herte gaen soude. Laet ons bidden de bermhertichepdt des Heeren / dat hy verbreyden wil sijn almachtighe stemme / ende dat sy alsulcken ellendigen ende verloren menschen wil toe roepen: Ghy doove ende ghy stomme gheest/ick ghebiede u gaet van hem/ ende en coemt daer niet meer in. Nu op dat ghy te beter door sien moecht hoe bereedt dat de bermhertichepdt des Heeren is tot allen die leetwesen hevet/ so hoort David/segghende: Ick heb geseyt ick sal belijden tegens my mijn onrechtveerdicheydt den Heere / ende ghy hebt quijt gelaten de boosheyt van mijne sonden. Die noch niet beleden en hadde / maer die daer dochte te belijden/ coemt de bermhertichepdt te baten. Versucht/belijt/maer voor den Heere. Daer versuchtender veel by den menschen/ ende schreyen by den menschen / sy belijden by den menschen / sy schooren haer cleederen/maer by den menschen/sy trecken een hayren cleet aen/ sy stroyen asschen op haer hooft / maer by den menschen. Ende waert dat dit geschieden by God/dat is uyt alre herten uyt een rechte begheerte/ so en soude hem de bermhertichepdt niet achterlaten/

want sy seyt: Schoort u herten ende niet u cleederen/ want God en sal geen berouwende ende ootmoedich hert versmaden. David die seyt: Laet ons voor den Heere schreyen die ons gemaeckt heeft. Daer vasten veel/ maer niet de vasten die den Heer begheert / veel veranderen haer cleederen maer niet haer sinlicheyt. Ende nochtans betaemdet datmen dit oock byden menschen doen sal/ op dat de gene die onse quaetheyt int sondigen getogen heeft/ de beteringe wederroepen mach tot leetwesen: Maer dese dinghen geschien onprofijtich voor de menschen/ ten zy dat sy eerst geschiē inde ooghen Gods. Judas die heeft sijn sonden beleden/ maer de Phariseen/ hadde hy dat den Heere beleden / terstondt soude hem de alder goedertierenste bermhertichheyt Gods om gevangen hebben. Eñ op dat onse belijdinge te aengenamer soude zijn voor den Heer/ so leert ons Oseas de Propheet de manier van belijdinghe/ segghende: Neemt woorden met u/ ende keert weder tot den Heere/ ende segget hem/ haelt alle boosheyt of ontfanght het goet / ende wy sullen hem weder gheven calveren onser lippen. Ende laet ons oock weder keeren tot hem/ die in veel manieren van hem ghedwaelt hebben/ die alleen af neemt de sonden des werelts / die voor onse sonden ghestort heeft sijn costelick bloedt/ ende laet ons tot hem segghen : Of haelt van ons alle quaedt dat wy bedreven hebben. De Heere mach vragen: om niet? Neen/ maer neemt dat goet: Wat goet? De calveren onser lippen/ dat is: Wy sullen u bermhertichheyt dancken/ wien wy al schuldich zijn soo wat goet wy na den valle ghedaen hebben/ ende ghy sult af doen van ons dat ons is/ ende ghy sult ontfangen van ons t'welck u toebehoort. Besiet hoe Johel hier mede accordeert/ die den selfde sin met ander woorden uyt leyt / want Godt door hem dreyghende met wreede dinghen den ghenen die

vergetende waren de gepresenteerde bermhertichept. Bekeert u tot God/ want hy goedertieren eñ bermhertich is/lijtsamich eñ seer bermhertich/leedtwesen hebbende van de wrake. Werpt u de grootheydt der sondē ter neder/so laet u de grootheyt vāde Godlicke bermhertichept opheffen/ eñ besiet met hoe veel manieren de Propheet de bermhertichept groot maect/ hy sept hy is goedertieren/eñ hoewel dat dat genoech was/nochtans sept hy daer by/op dat wy vande genade niet wanhopen en souden/ende bermhertich/op dat wy verstaen souden/dat hy niet alleen ons quaet te hulpe en coēt/mer ooc daer leetwesen af heeft. Eñ daer noch niet mede te vredē zijnde/ so set hy daer by/ eñ lijtsamich/dat is van eenen sachtmoedighen sinne ende niet haestich tot wraken/gelijck de menschelicke bermhertichepdt lichtelick verkeerdt wert in veronweerdichept / ende ghy sondighe noch mistrout ghy. Daerom hoort wat daer na volcht/eñ seer bermhertich: Zijn daer veel sonden en wantrout niet/daer is veel bermhertichepts/wat gebreeckt daer nu anders dan dat ghy u bekeert/ende gaet tot die u nodende is: Mer oft vervaren u de dreygingen der pijnen/ hoort en neemt eenen moet/ want hy leetwesen heeft vande wrake, Hy afheft de sonden/hy verheft de eewige pijn die verdient was/wat gebreect daer danēniet anders dan dat ghy bekent de bermhertichept Gods/ want dat is dat daer volcht by Johelem: Ende hy sal achter hem laten de benedictie/sacrificie ende offerhande onsen Heere God.Ende dat was dat Osee seyde/calveren der lippen / dats de sacrificie van dat lof ende danckbaerheden/ eñ ist dat yemant dicwils eñ swaerlic een menschē vertoornt heeft/ hoe swaer is de versoeninghe/ende hoe ghedachtich is dat herte van dat onrecht/ende hoe lange blijft den toorn/ende hoe lichtelic coemt hy weder tot de oude vyantschap / eñ hoe

moey-

moeplic wert de soene betaelt? ende nochtans die also
mant in gratie ...men/werden goedertieren gehee-
n. Godt so dicwils vertoornt wesende/roept noch
an selfs tot leetwesen ende noot tot ghenade/hy laet
n dreygen/hy vergeeft de pijn der Hellen/ voor pijn
resenteert hy goedertierenheyt/ende hy afkeert hem
lso weynich vanden sondaer die leetwesen heeft/dat
y oock van selfs te ghemoet loopt die daer weder
eerende is / ende met openen armen den bekeerden
ntfangt. Dat is dat hy by Zachariam belooft: Be-
eert u tot my seyt de Heere van de heyrscharen/ende
c sal tot u keeren seyt de Heere der heyrscharen. Wat
st bekeert tot my? niet/dan bekent u ellendicheyt/en-
e begheert mijn bermhertichheyt: wat ist/ick sal tot u
keeren? niet dan dat hy terstont van een wreker een
hulper ghewordden is / ende ick sal uwen arbeyt hel-
pen/also dat ghy/t'geen dat ghy door u crachten niet
doen en mocht / door mijn gonste verwerven sult.
Niemant en mach salichlic/sijn sonden haten/ ten zy
dat God hem dat gheeft/ende ten zy dat ghy afhaelt
dat steenige hert/ende daer in set een vleesschelic hert/
ten zy dat hy voor dat besmette hert in ons schept een
reyn herte/ten zy dat hy voor den quaden geest eenen
rechten gheest vernieut in ons leden: Maer waerom
doe ick desen arbeyt om te vertellen sommighe plaet-
sen van dat oude Testament / die betoonen de won-
derlicke bermhertichheyt des Heeren / want de gant-
sche schriftuer vant oude Testament die preeckt ons
over al/ende singhet ende inprent de bermhertichheyt
Gods. Eñ waer zijn de sommige diemen beter mach
noemen rasende menschen dan ketters/die twee Go-
den uyt een maken/ de een van dat oude Testament
die alleen rechtveerdich was ende niet goet / den an-
deren vant nieuwe Testament dat alleen goet was/
also rechtveerdich hebben sy den sanck niet ghehoort
die so

die soo dickwils verhaelt wort inden Psalme aldus: Belijt den Heere want hy goet is/want inder eewicheyt is sijn bermhertichept. Waer is die dwase Manicheus die leerde dat de geen die ons so minlic door de Propheten gesprokent heeft/ende die Moises Wet ingeset heeft den warachtigen God niet en was/maer een vande quade Duyvelen. Daer is maer een God van beyde de Wetten/een warachtichept/ een bermhertichept door Jesum Christum onsen Heere / anders dan in Moyses met sijn figueren / ende int Evangelie is de warachticheydt/daer in is de belostenisse/ende hier de ghevinge/ daer is groote ende veel bermhertichept totten Joden/hier tot alle natien des werelts/door sijn overloopinge wech spoelende/ende verdrijvende alle quaet van alle menschen: Dat was de salige diluvie vande bermhertichept. De diluvie behielt weynich menschen / ende overviel alle dandere/maer de salige diluvie/ de sonde uytgedaen zijnde/ behout alle die ghelooven den Soon Gods. Die in dat oude Testament den Joden ghenade belooft die leetwesen hadden/die selfde roept tegenwoordich tot allen menschen in dat Evangelie aldus: Coemt alle tot my die arbeyt ende verlaten zijt/ende ic sal u verlichten/neemt mijn joc op u/ ende ghy sult ruste vinden in u sielen/ mijn joc is soet ende mijn last is licht. Overleest oock Christus leven / wat siet ghy anders dan een stadige bermhertichept tot allen? Voor niet maeckte hy de siecken gesont/ ende voede de hongerighe/hy quam te hulpe die perikel leden/hy reynichde de melaetschen/hy maeckte blinde siende/ende crancke ende mancke gaende/hy verdreef de Duyvelen/hy verweckte de dooden / hy absolveerde die leedtwesen hadden. Wederom door siet alle sijn leeringhen/wat smaeckt sy anders dan de bermhertichept Gods? met hoe veel parabelen print hy een dinck in onse herten/
op dat-

dattet doch ons niet ontgaen en soude. Wat wil
t parabel anders vā dat schaep / twelc weder ge-
acht werde op de schouderen van den herder/van-
n penninc die verloren ende weder gevonden was/
nde gesonden die gheen medecijnmeester en behoe-
n/vande knecht die al de schult quijt gheschouwen
as/vāde woeckenaer die beyde schuldenaers quijt
t/vande Publicaen ende Phariseus/vanden ghe-
onden inden wech/ die den Samaritaen helpt tot
esontheydt/vande Rentmeester die milt was inde
huldenaren/ende sijnen Heere bedriechlick/vanden
rloren sone die ontfangen was. Eñ de naem selfs
nt Evangelie/en belooft die oock terstondt niet de
rmherticheyt? Wat belooftet/dē blinden licht/den
evangen verlossinge/den gequetsten gesontheyt/en-
e int cortste/ een jaer van ghenaden des Heeren/die
nders niet en dorst dan nae de salicheydt der Men-
hen. Nu de naem Jesus selfs/dat is te seggen een be-
ouder: Wat looft de naem anders den sondaer dan
licheyt ende bermherticheyt? waert dat hy als een
echter gecomen waer/so mocht een yegelick gevreest
ebben/nu hoort ghy dat hy een behouder is/eñ wā-
rout ghy noch vāde salicheyt? Daerenboven op dat
e betrouwensse vande salicheyt sekerder soude zijn/
vantet niet gelooflick en was datmen met dat bloet
er bocken oft calveren / uyt doen soude soo grooten
hoop der sonden/ daer dat gantsche menschelicke ge-
lachte mede besmet was/ so heeft Gods Sone selfs
eclommen op dat outaer des cruys/ ende voor onse
onden heeft hy hem selven geoffert tot een offerhan-
e/ die machtich was om alle sonden van allen men-
chen uyt te doen. Ende hangende aent cruys/so bidt
hy voor de gheen die hem cruycende waren/ die hem
beschimpten ende tegens hem opstonden/ende meent
ghy dat hy u ghenade weygheren sal die u sonden be-
kent/

kent eñ bermhertichept begheert? Betrout den gena-
digen/eñ ghy ſult bermhertichept bevinden/tgheloof
vercrijchtet al van Chriſto. Die den Medecijnmeeſter
wantrout/ die is tegẽs hẽ ſelven om geſont te werdẽ.
God en verſmaet alſo ſeer niet de ghebeden van de el-
lendige die tot hẽ roepende zijn/dat hy ooc voor eens
anders gebet/iſt datter betrouwen by is bermhertic-
hept geeft. De Cananeetſche vrou die roept/ende haer
dochter wert geſont. Centurio die betrout/ende ſijn
knecht wort geneſen. De Prince der Synagogen die
bidt/ende ſijn dochter wert weder levendich: De va-
der die bidt/ende de ſoon werdt vanden alderbooſten
Duyvel verloſt. De Apoſtelen roepen: Heer bewaert
ons wy vergaen/eñ ſy werdẽ alle behouden: In veel
perſonen en hevet hy niet verwacht de ghebeden des
mont. Hy aẽſiet tgeloof vande dragers/eñ hy ſeyt tot
dẽ gichtigen: Soon/betrout u ſonden werdẽ vergevẽ.
De moeder eñ die haer volchden ſchreyden alleen/ eñ
den doode jongelinc ſtaet op. Martha eñ Maria die
en doẽ niet meer dan dat ſy ſchreyẽ/eñ Lazarus wert
weder levendich. De ſondighe Maria die ſchreyt/ſy
ſalft eñ cuſtet/eñ ſy hoort: u ſonden werden u verghe-
ven. Hy bidt genoech die ſijn ſiecte bekent/eñ hy bidt
ſeer die ſchreyt eñ betrout. De vrou die den loos des
bloets had/die raecte heymelic dat cleet Jeſu/ende ſy
voelde terſtont de cracht van de bermhertichept. Wy
leſen datter noch vele geſont zijn gewerden door dat
raken vande cleederen Jeſu/alſo ſeer is ſijn bermher-
tichept over al berept/ende waer dat oorſake is/daer
coemt hy de ellendige te hulpe. Ende en dorft ghy Je-
ſum niet toe ſpreken/ende en moecht ghy ſijn cleederẽ
niet raken/ raect doch tẽ minſten heymelic ſijn boort
van ſijn cleederen/ gaet tot eenighe heylighen inden
welcken dit betrouwen uyt ſchijnt / op dat ſy u met
haer gebeden aenbrengen willen den bermhertigen
God,

ed. Door dese toont hy dicwils sijn cracht/die over
verept is de salicheyt allen menschen te gevé. Daer-
om was hy gecomen/dat was de spijse daer hy mede
voet werde/op dat hy de sondaren leyden soude tot
beteringe. Eñ in Genesi ooc/als de quade met haer
sonden den toorn Godts ghepoort hadden/nochtans
hy door de gebeden van Abraham soude hy so veel steden
die hy verderven wilde/ghenadich gheweest hebben/
waert dat hy daer thien rechtveerdigen in gevonden
hadde. Dat Israelsche volc hadde verdient vernielt
te werden/ ende de Heere tot de ghebeden van eenen
Moyses/bedwanc sijn wrekende swaert: o blinde eñ
ondancbare/ die so willigen eñ altijt bereyden barm-
herticheydt Gods versmynen/maer sy zijn noch on-
saliger die wanhopen van tgeen dat willich ende om
niet gegeven wert. Hy wert lichtelic te vreden gestelt
die onwillich wrake doet/wat luyt de stemme ãders
als hy seyt: Ende waerom sult ghy sterven huys van
Israel. Op een ander plaetse beclaecht hy dat hy sijn
handen uytgerect heeft den heelen dach tottet onge-
loovige volc / ende die hem tegens sprekende waren.
Wederõ by Micheam seyt hy: Mijn volc wat heb ic
u gedaé/oft wat heb ic u moeyelic geweest/antwoort
my. Desgelijcx by Esaiam/wat isser dat ic meer mij-
né wijngaert gedaen soude hebbé / eñ dat ic haer niet
gedaen en heb: De Heer doet alle dinck om ons te be-
houden/ende werpen wy niet wille wech de hope des
salicheyts? In dat Evangelie beschreyt hy Hierusa-
lem / die haer selven de verderffenisse op den hals
haelde/ door de herkneckicheyt om te sondighen/seg-
gende: Hoe menichmael heb ic u willen vergaderen/
gelijck een Hinne vergadert haer Kiecxkenen onder
haer vloghelen/ende ghy en hebt niet ghewilt. De al-
der goedertierenste Heere die schreydt om dat hy de
ellendighe niet behouden en mach / ende wantrou-
wen

wen wy hem alleleens of hy niet behouden en woude: In dat Evangelie is dat gantsche huys verblijt/ om dat de Soon die doot was weder levendich gheworden was / ende die vergaen was weder ontfangen wert. De goede vader die vermaent alle de vergaderinge der Enghelen ende der heyligen/tot de gemeen blijschap / want daer een sondaer ghebrocht is tot penitentie. Ende o ghy allendige wanhoopt ghy/ behatende u selven de salicheydt / ende den Heer soo grooten blijschap? De gheen die verdriet de verderffenisse der sondaren/ ende die verblijt wert door de bekeertnghe van de quaden/ gelooven wy dat hy weygeren sal die leetwesen hebben sijn genade? Hy roeptse alle tot de Bruyloft/ hy wil sijn huys vervult hebben/ende hy dwingt ooc creupelen ende blinden in te gaen/ waerom o ghy allendighe zijt ghy daer tegen? waerom en machmen u vanden draf der Verckens niet aftrecken? waerom vecht ghy teghen de bermhertichheydt Gods. De wijsheyt Gods is Christus. Ende als Salomon seyt/ so is sy uyt haers Vaders huys gegaen / ende coemt in dese werelt ende preeckt buyten/ende sy gheeft haer stemme inde straten ende roept in dat hooft der scharen / ende inde dooren der poorten des stadts roept sy haer woorden/seggende: Hoe lange ghy cleyne bemint ghy de kintsheyt/ ende ghy sotte begeert twelc schadich is/ eñ hoe lange sullen de onwijse de wijsheyt haten. Bekeert u tot mijn berispinge/siet ic sal u mijnen geest voorthalen/ ende ick sal u toonen mijn woorden. Wat isser soeter dan om verganckelicke dingen berooft te werden van eewighe goeden : Wat isser wijser dinck dan met een cleyn verdragen te winnen de onsterflickheyt Daerom zijn sy sot die volstandich in sonden blijven / ende sy zijn wijs die haer leven in beter veranderen. Met hoe grooten arbeyt soeckẽ wy alder snootste dat vergancke-

nckelic is/ende hoe grooten ſchat verſmaen wy die
oor niet gepreſenteeert wert/ ende twelc noch ſotter
/wy wanhopen. God is rijc inde bermhertichept:
e ſchat van menſchelicke rijckdom wert uytgeput
ghevende: De ſchat van bermhertichepdt en mach
et uytgeput werden? Ic ſal dat daer oock by ſetten/
 dat ic meer van u trecken mach de wanhope van
nade/ God heeft ſijn beloſte metten menſchen vaſt
maect/eñ als Paulus ſeyt/ſo en mach hy hem ſelvē
et miſſaken. Hy wil wel geſtraft zijn/iſt dat hy niet
 geeft twelc hy gelooft heeft/want aldus ſpreect hy
 Eſaiā/ tottet volc dat over al beſmet was: Wert
waſſchen eñ weeſt ſuyver/haelt af dat quaet van u
dachten uyt mijn oogen/ruſt van quaet te doē/leert
el doen/ſoect oordeel/ coemt den verdructen te hul-
/doet den Weſen recht/beſchermt de Weduwen/eñ
emt en ſtraft my ſeyt de Heere. Ghy ſondaer hoort
y dat wel/wat eyſcht de bermhertige God anders
n u dan veranderinge des levens. Ende op dat de
oothept der ſonden niet wanhopende en maect / ſo
oort hoe dat de bermhertichept alle menſchē beroept
:Hy ſeyt/al waert dat u ſonden waren als purpur/
 ſullen ſy wit werden als ſneeu / eñ al waert dat ſy
ot waren als een wormken/ſo ſullen ſy wit zijn als
olle. Iſt dat ghy wilt eñ mijn hoort/ſo ſult ghy dat
et der aerden eten. Wie is ſoo dul die niet en ſoude
illen behouden weſen? Wat iſſer lichter dan te hoo-
n den alder minnelieſten Vader/ die niet anders en
biet/dan dat tot onſe ſalichept en behoort. Hy ſeyt/
 dat ghy wilt ende hoort / want niemant en mach
n onwilligen behouden:de ſalichept is door tgeloof
de tgeloof doort gehoor/ dat ſalichmakende woort
 u na by in u herdt/ ende in uwen mondt alleen/en
ypt niet de oore des herten. Of nu een Coninck tot-
n genen die tegen ſijn gemeente oft tegen ſijn Maje-

ſtept

stept misdaen had aldus seyde: Al wat ghy tot nu toe gedaen hebt dat vergeve ic u/u allē is genade bereyt/ op dat sy voortaen sulcx niet meer en doen: souden sy alle niet segghen dat de bermhertichepyt des Coninx wonderlic waer/die haer niet en pijnichde noch in lichaem noch in goet: Godt die noot ooc met loon tot beteringhe des levens/ want hy seydt: Ghy sult dat goet der aerden eten: Sy zijn gantschelic onweerdich dat sy gebruycken souden dat goet van deser werelt/ die den gever van allen vertoornen met haer sonden. Maer hoe veel grooter ist dat ons d'Evangelie belooft/seggende: Jck sal u een nieu hert geven ende eenen nieuwen geest / waer door ghy uyt knechten des Duyvels Gods kinderen werden sult/door dē welcken ghy sult werden leden van mijnen eenigen geborē soon/door welckē ghy comen sult in dat erve van dat hemelsche rijc/eñ seyt ooc: Dit is mijn beminde soon/ hoort hem. Waerom o ghy Joden keert ghy u ooren vande waerheyt/eñ geeft u tot de fabulē van Talmut eñ Deuteroten/waerom ghy sotte stopt ghy u oore tegens desen Doctoor eñ hoort na Platonem eñ Aristotelem? waerō o ghy onsalige geslachte van Eva hoort ghy dat Serpent dat u lockt met ydele beloftenisse tot de doodt/ ende en hoort niet de soon Gods de welcke daer nodende is tottet geselschap van d'eewige salicheyt/hy seyt: Betert u/dat rijc der Hemelē is nakēde. De Soon die belooft / de Vader is daer borch voor/ eñ de heylige geest wert tot een arest-penninc gegevē/ eñ twijfelt ghy om te ontfangen so grooten gepresenteerden salicheydt: Eñ de stemme der Apostelen en is niet anders dan de stemme des Heeren/ die seyt: Bekeert u/eñ een yegelic vā u werde gedoopt indē naem Jesu Christi tot vergevinge van u sonden/eñ ghy sult ontfangen de gave des heyligen geest / ende weynich daer na staet aldus: Wacht u vā dit boose geslachte/

dat ghy behouden moecht werden/achterlaet dat
yle leven stinckende ende ellendich/ ende ontfangt
t ewige leven:daer loopen rupteren toe/publicanen/
eren/afgoderiers/moorders van haer ouders/ to-
naers/rabauwen/overspeelders/daer en wert nie-
ant buyten ghesloten/alle menschen is de wech tot
bermhertichеyt even gelijc open/ dat voorleden le-
n en wert niet verweten/also verre als ghy daer af
twesen hebt. Ende meent niet dat dese bermhertic-
yt niet en sterct na dat doopsel/ hoe wel dat Mon-
nus afsluyt den genen die weder vant Doopsel ge-
llen zijn uyt de vergaderinghe. De Heere en sluyt
mmermeer de dore van dat rijc der Hemelen. Den
ganc inde vergaderinge is ons eens doort Doop-
gegeven/dat welcke de Arcke van Noe beteeckent/
aer na de schipbrekinge so mach elc door de berm-
rtichеyt Gods noch op een wrack te lande comen/
a hy mach weder comen in de Arcke door beterin-
/ want niemant en wert anderwerf gedoopt gelijc
hristus niet ãderwerf en stervet/maer daer is noch
t water de tranen / door welcken uytghewasschen
erden de vuylicheden der sonden. Daer is noch lo-
e van die salighe berouwinghe/want de ghene die
is de sonden altesamen om niet vergheven zijn/en-
die met Christo mede begraven zijnde/doort doop-
met hem tot een nieuwichеyt des levens verresen
n / behooren volstandich te blijven in de gaven die
ontfanghen hadden / maer de bermhertighe ende
enadighe Heere wel wetende de cranckhеydt van
Menschelicke natuere/ wilde dat de Medecijn be-
ydt soude zijn allen Menschen tottet eynde des le-
ns toe. Maer want niemandt den Dach des
oodts seecker en is/ soo moeten sy alle waken / op
t sy niet en versmaden de goethеydt Godts/maer
dat sy weder vallen / dat sy dan terstont hen hae-

sten tot de Medecijne / eer dat de siecte ongheneselick wert door gewoonte. De sommighe hier voormaels vertoogen dat Doopsel tot int eynde des levens met groote perijckel / de welcke de sommige noëden cranc-ke / eñ de sommige besprengde als die niet recht Chri-sten en waren: maer niet meerder perijckel so vertrect de sondaer dat remedie van penitentie twelck over al berept is. Daer en is altijt geen Dooper berept / maer ghy moget liggende in u bedde God belijden / o on-rechtveerdicheyt / ende opnemen beteringhe van u le-ven / daer en is altijdt niet berept eenen die t'lichaem wast / maer daer zijn altijt wel tranen berept metten welcken ghy af wasschen moecht de vuplicheden des Ziels. Ende sonder sake en isset niet ghetwijfelt / oft dat Doopsel oock cracht heeft alsmen wanhoopt van dat leven / want sy werden meer simpelick besprengt die daer lagen en sieltoochden dan gedoopt / want sy bethoonden dat sy eewich gesondicht souden hebben waert dat sy eewich hadden mogen leven. Maer veel rechtelicker / hebben veel groote mannen ghetwijfelt / oft de beteringhe vruchtbaer is die u met wille ver-trecken ende niet eer aen en nemen dan als sy sterven sullen / ende en soude die niet aen nemen / ten waer dat de doot dede / want gelijck d'aerde dickwils nat ghe-maect wesende vanden regen / haren bouwer anders niet voort en brengt dan Distelen ende Doornen ver-maledijt is ende gebrant wert / also God somtijts om dat sijn goetheyt door hertneckicheyt versmaet wert / so gheeft hy haer tot eenen verworpen sinne / daerom so isset d'alder beste geraden niet lange te vertrecken de beteringe des levens / maer men sal terstont tot de stemme des Heeren die daer nodende is upt doen den ouden Menschen met sijn wercken ende begheerten / op dat de Heere die wy soo dickwils niet en hebben willen hooren, wederō / ons niet en hoore die tot hem

regēde zijn. Het is een verbaerlicke stēme/met weit-en hy dreyget den genen die niet horen en willen den genen die bermhertelic roepende is/seggende: Want ick u geroepē heb/eñ ghy geweigert hebt/so heb ic mijn hant uytgesteken/ eñ daer en was niemant diet aensach/ghy hebt alle mijnen raet versmaet ende vergetē mijn straffinge/ eñ ic sal ooc in verderfnisse lachen eñ bespotten u als u overcoēt tgeen dat ghy vreesde/als u overvalt de haestige ellendicheyt/eñ als de verderfnisse coēt gelijc een tempeest/als u op coemt tribulatie eñ bangicheyt/ so sullen sy my aenroepen/ eñ ic en salse niet verhoorē. Sy sullen vroech opstaen eñ sy en sullen my niet vinden/daerō/om dat sy de leeringe gehaet hebben ende niet ontfangen en hebben de vreese Gods/eñ en hebben niet te wille geweest mijnē raet/ eñ sy hebben qualic gesprokē op alle mijn berispinge: God die straft ons met verscheydē manieren/op dat wy ons verbeteren soude. Ten lesten als ons hertneckicheyt verwint alle remedien/ so laet hy ons als daer geen hopen in en is/eñ laet ons in onsen eyghen wille. Gelijc een medecijn meester die alle dinc besorcht heeft dat sijn conste vermach om de sieckte te verdrijven / eñ als hy siet dat de krancke alle die medecijnen versmaet/so laet hy hem ten lesten in sijn siecte/allcēs als de ghene die niet leven en wil/David seyt: Heere ic sal u bermherticheyt ende oordeel singen. Alle verwachten wy den dach des oordeels als wy dit leven gelaten hebben: Alsso langhe als dit leven duert/so is daer hope van bermherticheyt/daerom alsoo langhe als ghy leeft so bidt den Heere om bermherticheydt/ maer die ligghen en sterven/ ende die doot zijn die en leven nauwelick. Hoort den raet vander Hebreeusche wijse: So wie daer treet het coordeken van boosheyt van dach te dach ende en maeckt geen eynde van sondigen/bekeert seyt hy totte Heere/ ende verlaet u sonden/

den / bidt dat aenschijn des Heeren ende achterwin-
dert u quaet exempel/ weder keert totten Heere ende
afkeert u van onrechtveerdicheyt/ende haet al te seer
de vermaledijdinge / bekent de rechtveerdichedē ende
oordeelen Godts / ende staet in dat voornemen ende
woordt des hooghsten Godt/ gaet inde deelen vande
heylighe werelt met de levendighe ende die den Heere
belijdende zijn/ende en blijft niet langhe in de dwalin-
ghe der boosen/ belijt voor de doot/vande doode ver-
gaet de belijdinghe als niet / ghy sult levendich belij-
den ende levende ende gesont belijden ende loven God
ende glorificeeren hem in sijn genaden. O hoe groot is
de bermhertichheyt des Heeren / ende sijn ghenade tot
de ghene die tot hem keerende zijn. Ghy hoort dat de
groote bermhertichheyt Gods bereyt is/maer ist dat
ghy levendich ende ghesont den Heere belijt. Wat sul-
len wy seggen van de gene die nu cranck int lichaem
zijn om te sondighen / ende nochtans haer herte niet
af en leyden om niet te sondighen / ende oock van de
gene die overmits/dat sy door outheyt bestorven zijn
leelicke dingen niet doen en mogen/nochtans niet en
laten haer bijleynich spreken? Hoe sullen sy levendich
den Heere belijden / die eer het leven laten dan de son-
de. Ende ghy die jonck zijt / waeromme vertreckt
ghy de beternisse van u leven in daghen/maenden en
de jaren : Ist dat u lichaem watersuchtich is / ende
daer waer teghenwoordich goede seeckere Medecijn
van de sieckte/ sout ghy segghen int toecomende jaer
sal ick de sieckte helpen ? Ick weet wel dat ghy so sot
niet zijn en sout / maer ghy soudet u seer neerstelick
haesten tot de ghesontheyt. Ende ghy toeft in die siec-
te des ziels/ die so veel periculoser zijn/ tot morghen,
tot over morghen / ja ghy vertrect u ghesontheyt tot
den dach van de doot toe: Ende wie sal u dat beloven
dat ghy tot morgen toe leven sult. Dese dinghen en

recken daer in gheen manieren toe/dat wy yemant
rvaren willen met mistroostichept van de ghena-
/maer op dat wy aftrecken souden van allen Mé-
hen de stoutichept om altijt te sondighen: Daer is
n sonde die niet vergheven en wert hier in dese We-
t noch hier namaels/dat moet God keeren dat ye-
ant van ons alsoo verre comen soude. Ende daer-
n is d'alder sekerste de sonde te schouwen / ende het
este daer aen is dat wy dat terstont met beteringe
t doen/twelc door versuymenis mis bruyct is. De
chtveerdige die valt sevenmael in eenen dach/maer
staet weder op hoe wel dat dat van de lichte son-
n ghesept wert: Ende daerom soo dreycht de Heere
ckwils scherpelick in de heylighe schrift/op dat wy
et door berouwe vande bereyde ghenade nu ende
n wederom vallen en souden int slijck der sonden:
nde de Medecijne van beteringe en is niet om dat
y met wille volstandich souden blijven inde steck-
/maer om dat de gheen die by avontuer weder valt
der eeuwichepdt niet vergaen en soude. By Amos
roept de Heere dickwils over drie oft vier boos he-
en aldus: Sal ick haer niet versmaen? Tis boos-
ept quaedt te dencken/ende daer soudemen terstont
edtwesen af hebben/ maer t'is meerder boosheyt te
illen volbrenghen t'welck ghy dochte / want men
ude ten minsten den voet van desen trappe gheto-
hen hebben tot beteringhe: Maer het is de alder-
vaerste sonde dat ghy leelicken volbrenght dat ghe-
twelck ghy qualick int herte opghenomen hebt/
nde hier en crijghen wy noch gheen leedtwesen af/
aer wy voeghen daer de vierde boosheydt by / dat
y ghewoonte in ons quaedt maecken/ende legghen
een quaedt op het ander by hoopen. En soude
od hier ons niet met recht versmaden. Ja hy met
cht / ten waer dat sijn bermhertichepdt sijn recht-

veerdicheyt niet te boven en ginghe. Besiet wat daer
volcht nae soo groote dreyghementen by den selfden
Propheet / dit seyt de Heere tottet huys van Israel:
Soect my ende ghy sult my vinden / soect den Heere
ende coemt. Laet ons hooren den Heere dreyghende/
ende en laet ons niet sondighen / laet ons hooren den
Heere weder roepende ende ons niet wanhoopen/
want anders/ wee ons waert dat hy ons dede twelc
hy by den Propheet dreyget/ ende dat hy na de derde
oft vierde boosheyt sijn bermhertichcheyt van ons kee-
ren soude/ende dat hy ons in onsen wille laten soude:
Ja met veel van ons sou dat qualic gaen/waert dat
hy nae de duysentichste boosheydt sijn aensicht van
ons keerde/want als de rechtveerdicheydt beghindt
wreet te werden / so valt de bermherticheyt daer tus-
schen/segghende aldus: Heere Godt weest ghenadich
dat bidde ic u/wie soude Jacob verwecken want hy
cleyn is? Ende wederom: Heere God ic bidde u rust/
wie soude Jacob verwecken/want hy cleyn is? alsoo
bewaert de bermherticheyt de alder beste voorspraec
de saeck van ons cranckheyt. Nu hoort hoe bereyt
dat de ghenade is den ghenen die leedtwesen heeft/hy
seyt: De Heere heeft daer op bermhertich gheweest/
ten sal niet meer zijn seydt de Heere. Siet ghy wel
hoe willich dat is het leetwesen van de ghene die met
wraecke dreyghende is/ist dat wy warachtich leedt-
wesen hebben van mis daet: De Heere die seyt/ten sal
niet meer zijn. Ick vraghe u wat Moeder soo lich-
telick met haer Kindt versoent werdt. Daerom/
want wy soo versoenlicken Heere hebben/ende een so
crachtighen voorspraeckster/ wat isser dat yemandt
hem selven wantrouwende die in sonden volherdich
blijft/of dat hy met Judas tot den strick vliet: Om
dat selfde heeft de Heere die onse salicheydt soeckt in
alle manieren gheleden/dat groote ende deuchdelicke

Man-

mannen ghevallen zijn in groote ſonden/ op dat wy
oor deſer exempel ghetrooſt ende opgeheven ſouden
werden tot hoope van genade. Wie iſſer meer gepre-
ſinde Heylige boecken dan den Coninc David? Hy
was een Coninc ende een Propheet/ hy was een man
na dat herte Gods/ uyt ſijn geſlachte was Chriſtus
hooft / ende in hoe ſtinckende ende menigherhande
ſonde is alſulcken man ghevallen? Hy hoort van Na-
than de bekijvinge ende het dreygen des Heeren: Da-
vid heeft alle deſe toornicheyt met weynich woorden
ghekeert in bermherticheydt/ ſegghende: Ick hebbe
den Heere geſondicht/ ende terſtont ſeyt Nathan: De
Heere heeft u ſonden overgeſtelt/ ende ghy en ſult niet
ſterven. De dreyghementen zijn lange op dat ghy ge-
keert ſoude werden/ maer hoe cort is de ſtemme van
bermherticheydt die ſeydt: Ghy en ſult niet ſterven.
Ezechias die hoordt aldus door Eſaiam: Ghy ſult
ſterven ende niet leven: Ezechias die ſchreyde met al-
len ſeer: De Propheet die van de doot gheboodtſchapt
hadde en was nauwelick de helft van de Sale uyt-
ghegaen/ de bermhertichept des Heeren die riep hem
weder/ ſegghende: Keerdt wederomme/ ende ſeght
Ezechie den leydtſman van mijn volck aldus: Dit
ſeyt de Heere God ws Vaders David/ ick heb u ge-
beden ghehoordt ende ick heb u tranen ghesien / ende
ick heb u ghesondt ghemaeckt/ op den derden Dach
van nu af/ ſuldy opclimmen inden Tempel des Hee-
ren. Dat derde boeck der Coninghen ghetuycht van
Achab/ dat daer niemant en was alſulcx als Achab/
die ghecocht was om quaedt te doen in dat aenſchijn
des Heeren/ eñ hy hoort dit: Ghy hebt doot geſlagen
ende daer en boven beſeten / want doen hy Naboth
ghedoodt hadde doen beſat hy ſijnen Wijngaert/ en-
de ten laetſte vervaert weſende door de ſcherpe drey-
ghementen/ ſoo ſcheurde hy ſijn cleederen/ ende heeft

sijn lichaem met een hayren cleet bedeckt/ ende heeft gevast en op eenen sack geslapen/ ende wandelde met een hanghende hooft. Achab was hardt / hy hadde dickwils versmaet de straffende Heere / hy hadde de een sonde op d'ander gelept/ende ten laetsten wert hy verveert meer door vreese der quaden die hem opcomen soudé dan door leetwesen/ende nochtans de Heere vande onbegrijpelicke bermhertichept die spreeckt aldus tot Heliam: En hebt ghy den ootmoedigen Achab niet ghesien voor my? daerom want hy verootmoedicht is om mijnen wille/so en sal ick geen quaet in brengen in sijn daghen. Is dat valsche berou van so grooten cracht/ dat sy treckt dat wrekende sweert sweert upt de hant Gods/wat sal dan doen het herte twelcke warachtich verandert is in een ander meyninge/ende dat niet door vreese van pijne/maer door liefde tot God/ vermaledijt tgeē dattet misdaē heeft. Met dien raet leet hy Petrum die hy geschickt hadde tot een Prince van sijn vergaderinge so grootelick te vallen: Hy heeft geschrept alleen/eñ hy heeft bermhertichept verworvē. Als hy desen sijn schaepkens levert te weyden daer hy om ghestorven was/verwijt hem dan dat hy hem driemael versaect heeft? In geender manieren/want dat was al heel also afghewasschen met tranen/datter niet af en blijft in de gedachtenisse vanden goedertieren Heere. Paulus een vervolgher vande vergaderinge des Heeren is ter neder geworpen/ende hy is ghewerden een leeraer der Heydenen. Wy hebben groote exempelen van die daer ghesondicht hebben/ende oock van die leetwesen gehat hebben/maer niemant en moet door yemandts exempel in sonden getogen werden/ op dat wy den Heere niet en temteren/maer valt daer yemant in sonde so heeft hy exempelen van beteringhe/ op dat hy niet en valt in mistroostichept. Die doen recht verkeert die niet en wil-

ewillen volgen in beteringe te doen die ſy int ſondi-
een ghevolcht hebben. Hoe veel Princen zijnder die
avid volgen in dootſlaen ende in overſpel: hoe wel
t in David waren ſo veel deuchden/alſo dat de ſon-
daer door wel met recht vergeten mochten werdẽ/
h oft ſy hem ſo volchden beteringhe doende/ als ſy
m dwalende volghen: Hy heeft ſijn ſonden beleden
oor alle de Natien des werelts / en verſmaedt heb-
nde de wellust vanden Hove/ſo neemt hy voor pur-
ur een hayre cleet/ende hy eet aſſche als broot/ ende
menget ſijnen dranck met ſchreyen / ende hy waſt
le nachts ſijn bedde met tranen/ ende hy maect ſijn
dde nat met ſchreyen / en hy en ſchaemde hem niet
dichten ende voor te ſingen allen ſondaren het lie-
cken van beteringe/ſegghende: Ontfermt mijnder
God na uwe groote bermhertichheyt/ende na de veel-
eden van uwer genaden/ſo doet uyt mijn booſheyt.
y was een Rechter / ende hy gaf de ſententie des
oodts teghens hem ſelven/ want ſeer veronweerdi-
hende ſeyt hy tot Nathan: Leeft de Heere ſoo is hy
en ſoon des doodts die dit quaet ghedaen heeft. Hy
n mochte niet claerder veroordeelt werden dan door
ijn eyghen ſtemme. Godt die was de Rechter/ende
ochtans liet hy den miſdadighen als ſelfs Rechter
at oordeel geven: De Rechter is in ſijn ſententie ſelf
hevanghen / ende die hem dat oordeel over ghaf die
eeft verwonnen : David die is ſalichlick verwon-
nen/ende God die heeft hem bermhertelick verwon-
nen / als hy hem tot hem ſelven brenght die hem ſel-
ven vergheten hadde. Te voren als verwinder ende
weeldich door de onſalighe voortganghe / ſoo ghe-
ruyckte hy de vrouwen die hy beminde ende dat ſoe-
te kindeken/maer als hy totten Heere bekeert was/
ſoo ſiet hy ten laetſten waer hy gheweeſt hadde/ende
hoe veel dat een onrechtveerdighe ſcheelt van een
rechtveer-

rechtveerdige/gelijck een ander Prophecie leert: Als
de sondaer upt der herten bekent sijn leelichept/eñ be-
lijt dat hy pijn weerdich is/ so wert de Heer gerecht-
veerdicht/eñ hy verwint als hy geoordeelt wert/ dat
is/als hy den menschen dat oordeel overgeeft/alleens
oft hy veroordeelt soude werden. Maer de geen die in
haer rechtveerdichept staen die maken God onrecht-
veerdich ende logenachtich/de welcke wil datmē sijn
bermhertichept in allē bekennen soude/eñ hy verblijt
dat onse onrechtveerdichept verkeert wert in sijn glo-
rie/dat so waer de sonde overvloedich geweest is/dat
daer oock overvloedich wesen sal sijn willige goeder-
tierenhept. Den ouden Adam en dede also niet/maer
geroepen zijnde tot belijdinghe/so werpt hy de schult
op sijn hupsvrouwe: desgelijcx sy ooc geroepen wesen-
de tot belijdinge/ so lept sy de schult op dat Serpent.
Hadden sy geconnē die sange van David: Ontfermt
mijnre God/sy en souden niet gebannen geweest heb-
ben upt dat Paradijs. Cain volgēde sijn ouders/wat
sept hy als hy vanden Heere geroepen werde tot be-
teringe. Ben ick een bewaerder van mijnen broeder/
hadde hy gesept/ic heb gesondicht wilt my ontfermē/
eñ hadde hy dat upter herten ghesept/de bermhertic-
hept Gods was berept. Daer is vleeschelick berou
welc de doot voort brengt als dat berou van Judas/
eñ daer is wederō Godlic berou dat salichept in brēgt
eñ eewige blijschap/Paulus die alle den sijnen seer be-
minnende was/verblijt hem nochtans om dat hy al-
dusdanigē berou tottē Corinthen gebrocht heeft/ als
hy veroordeelt hadde de gene die te doen had gehadt
met sijns vaders hupsvrouwe. Wāt upt aldusdanige
droefhept ende bitter medecijn volcht de eewige blij-
schap. Ende also dat berou gemengt wesende met be-
teringe/wort versaecht door sekere hope vande toeco-
mende salichept. Also hoort hoe groote hope dat Da-
vid ge-

vygenomen heeft uyt de bermherticheyt Gods/als
huyter herten beleden hadde ſijn ſonden eñ de ver-
tonde wrake Gods/ſeggende: Heere ghy ſult my be-
ſprengē met yſopen/eñ ic ſal gereynicht werden/ ghy
ſt my waſſchē eñ ic ſal wit werden bovē ſneeu. Met
ut ſijn weldaden/maer uyt de beſprenginge van dat
bet des onnoſelen Lams/belooft hy hem ſelven rey-
nheyt/eñ hoe dat hy bekent dat hy beſmet is vā ſijns
moeders buyc af/ ſo hoopt hy nochtās de witticheyt
ende onnoſelheyt te vercrijgen uyt dit waſſchen het
welcke te boven gaet de witticheyt des ſneeus. Eñ hy
ehoopt niet alleen dat de onnoſelheyt weder comen
n / maer ooc dat de droefniſſe van beteringe gekeert
ſ werden in geeſtelicke blijſchap/ ſeggēde: Ghy ſult
mijnen gehoor vreuchde eñ blijſchap gheven/ende de
otmoedige gebeentē ſullen verblijt werden: geeft my
weder de blijſchap van u ſalicheyt/ eñ beveſticht my
met den principalen gheeſt. O groot betrouwen des
ondaers die hem ſelven noch meer belooft/ſeggende:
eñ mijn tōge ſal verbreydē u rechtveerdicheyt/ Hee-
r ghy ſult mijn lippen op doen/eñ mijnen mondt ſal
botſchappen u lof. Als hy nu bevonden heeft ſo gro-
n bermherticheyt des Heerē/ſo ſal hy ooc d'āder ver-
manē dat ſy leetweſen mogē crijgen/alſo ſeyt de Hee-
e tot Peter: Ende ghy bekeert zijnde/ſo ſterct u broe-
ers. David waer vergaē/had hy hē onder de recht-
veerdicheit geſtelt/maer hy merckēde dat/dat hy niet
gewōnen en ſoude hebben/ſo heeft hy geappelleert tot
de bermherticheyt / eñ daerō ſingt hy de bermhertic-
heyt des Heeren inder eewicheyt. Die voor de men-
ſchen te recht gaen/ die iſt dat ſy dat recht verlieſen ſo
appelleren ſy aen eenen anderē rechter/ iſt dat ſy mo-
gen/hoewel dat ſy nochtās onſeker zijn of ſy dat daer
winnen ſullen. Ende tgebeurt dicwils dat de gene die
appelleert/niet ſijnder ſchadē appelleert. Maer mijn
alder-

alderliefste/het is ons verre dat sekerste niet te rechtē met de rechtveerdichz Gods/dat is/niet mettē hoofde tegēs de muer te loopē/ mer terstont te appelleren tot de vierschael vande bermhertichept. Eñ men sept datter niet beters en is inde mēschelicke oordeelē/ dā ist dattet wesen mach te bedeckē de misdaet die daer op gesept wert. Eñ de Oratoren die leerē datter alderminst troost is als de misdadige sept: Ic heb misdaē vergevet my/maer hier ist anders. Niet beter dā van selfs te belijden/so wat dat daer misdaen is/eñ te biddē om de bermhertichheit des rechters. Eñ aēgesiē dat ōs de Godlicke goethept hier toe so minlicke roept in alle heylige boeckē/ eñ wat ōs hier toe ʋmanē so veel exempelen vā groote mannē/waerō wordē gevonden de gene die door mistroostichept verouden int quaet/ In God die vā d'alder eenvoudichste natuer is/en is niet twelc tegē malcanderē is/eñ nochtans ist dat wy tgeē aensiē willē dat ons gebeurt/so schijnt daer strijt te zijn tusschē sijn rechtveerdicheit eñ bermhertichheit. De rechtveerdichz die roept tot pijn/ maer de bermhertichept na dat seggē vā Jacobus die verheft haer tegens dat oordeel als een verwinster. Wie heeft opt geroepē: Jesu ontfermt u mijnder/hy en heeft terstōt bermhertichept vercregē. De Cananeetsche vrouwe die roept: Heer ontfermet mijnre/eñ de dochter wert gesont: Laet oock eē yegelic sondaer roepē/Heere ontfermt mijnre/eñ sijn siel sal gesont werden. De blinde bedelaer roept: Ontfermt mijnder soon van David/ eñ sijn mantel afgeworpē hebbende/ende tot hem comende/so is hy siende geworden. Laet ons nu oock roepen: Jesu soon Gods ontfermt onser. Laet ons stantvastich eñ sterc roepen in dat midden van de tegenstaende scharen der quader gedachtē/eñ hy sal uyt bedelaers van deser werelt erfgenamen maken van dat Hemelsche rijc. So wie dat daer soect het profijt

in dit leven die is blint eñ een bedelaer/ eñ bidt van
ele een aelmisse sittende in eenẽ quade mantel. Die
rijc begeerẽ al schijnen sy een groot dinc te begeerẽ/
nochtans en bidden sy anders niet dan eẽ aelmisse vã
die schare. Die na eere staen eñ groote hoocheden/ die
roepẽ totter volc/ õtfermt gevet my een aelmisse. Mer
als dat yemant tot Jesũ roept: Heere ontfermt mijn.
so is hy tersitõt berept hem selven ons te geven. De
Heer blijft staende eñ roept tot hem/ eñ ghy onsalige
waerõ en loopt ghy niet tot hem/ waerõ toeft ghy in
onsalighe cleederen? de schoot vande bermhertichept
Gods is open/ eñ ghy keert u tot de banden van dul-
heyt: de toevlucht vande Godlicke goedertierenheyt
die wert geopent/ eñ ghy vliet in den put vande onsa-
lighe mistroostichept: den gesontmaker die reyct u sijn
hant uyt/ eñ ghy keert u aensicht wech: den Hemel die
wert u opgedaen/ eñ ghy loopt tot den val: de schoot
vande Godlicke goethept wert u geopẽt/ eñ ghy vliet
tot den onsaligen stric: den moordenaer hoort aen dat
Cruys/ huyden sult ghy met my int Paradijs zijn/ eñ
ghy schict u selven de Helle toe. Maer tis nu tijt dat
ick volbrengen sal twelc ick inde leste plaetse belooft
heb/ met wat manieren men meest uytdrucken sal de
bermhertichept Gods/ want vã gebedẽ/ tranẽ/ vastẽ/
hayren cleeder/ assche/ dat is van eẽ berouwich hert/
hebben wy hier ende daer geseyt in dit gantsche Ser-
moen/ eñ dese dinghen verwerven de bermhertichept
Gods/ maer de Wet laet totten even mensche die uyt
drucct (in maniere vã sprekẽ) bysonder de bermhertic-
heyt Gods. Gelijc eẽ yegelic wil dat God tot hẽ doen
sal/ die geeft hẽ also tot sijnen evẽ mensche. De Griec-
kẽ seggen gemeenlic dat de gunste gunste voort brẽgt/
maer by ons brengt de bermhertichept de bermhertic-
heyt voort. Geeft ende u sal gegeven werden/ vergeeft
ende u sal vergeven werden/ gelijck ghy u even men-
sche uyt

sche uyt metet/also sal u God ooc inmetẽ. De bermhertichept of aelmisse heet ic niet alleen als de wrake vergeven wert/of alsmẽ dẽ behoeftigẽ naesten te hulpẽ coemt/maer ooc allẽ dienst die den broeder uyt het goede herte gedaẽ wert. Die dẽ dwalẽde leert/die berispt den misdoẽder/eñ die somtijts ooc met slagẽ den sondigẽ broeder castijt/ist dat hy dat doet uyt eẽ Christelic herte/so doet hy sijnẽ naestẽ bermhertichept: die vermaent die slau zijn/vertroost die in lijden zijn/die den wanhopende tot hope brengt die is bermhertich tot sijnẽ naesten/eñ die port de bermhertichept Gods tot hẽ/ eñ ten betaemt niet dat de bermhertichept die onder de Christenen is/zijn sal alsulcx als sy onder de wereltlicke menschen is. Een Heydẽ geeft ooc een bedelaer eẽ aelmisse/eñ eẽ yegelic coẽt te hulpe sijnẽ vriẽt die perikel lijt/de Heydenen die vergevẽ ooc sommige dwalingẽ/eñ hoe dat onse bermhertichept wesẽ moet leert dat Evangelie/seggende: Weest bermhertich op dat ghy wesen moecht kinderen ws vaders die inde Hemelen is. Ist dat de bermhertichept Gods tot ons is na des werelts wijse/so is õs genoech dat wy sulcke bermhertichept hebben tot õsen naestẽ. Eñ ist dat hy gebiet sijn Sonne op te gaẽ op de goedẽ eñ quadẽ/ eñ dat hy siet dat so grooten profijt vande werelt gemeyn is dẽ goeden eñ den quaden. Ist dã dat wy sijn rechte kinderẽ willen zijn/so sullen wy ooc weldadich zijn/niet alleẽ tot vrienden eñ magen eñ diet wel verdient hebbẽ/maer ooc tot de vreẽde eñ vyandẽ/eñ diet qualic verdient hebbẽ. Ist dat God voor ons/die afgodẽ aenbeders eñ kinderẽ der verdoemenisse waren/ sijnen eenigẽ soon gegeven heeft/ schijntet dã groot ist dat wy onder eẽ ooc onsen vyãt diẽst doẽ die tẽ minstẽ daer õ ons broeder is om dattet eẽ mẽsche is:eñ ist dat de rechtveerdige Heer voor onse sonden hẽ selven geoffert heeft indẽ cruyce/schijntet dã groot ist dat wy dẽ

niſten vergeven: en ſcharmt den ſondaer niet te roe-
aēGod ontfermt mijnder die ſijn broeders weygert
bermhertichz. En ſal die met recht niet hooren: ghy
boſe knecht ick heb u al u ſchult quijt gelaten/ en be-
hoorde ghy u dan ooc niet te ontfermen over u mede-
knecht: ſo wat weldaet wy inden naeſtē doē/ dat acht
die Heere hē gedaen te weſen hoe wel hy niemāt en be-
hoeft. Eñ ſo wat dienſte wy in ons naeſtē doen mogē/
is ons van God eerſt alder volcomelicſte geſchiet/
nochtās allelcēs of hy verbōdē waer tot ons door
weldaet indē naeſtē/ ſo belovet hy mz wocker we-
r te gevē eē goede eñ volle toegedructe mate. Ende
niet een goede mate als die Heere u voor dat ghy eē
n mēſch geherbercht hebt/ weder ontfāgt in dz he-
melſche ryc/ het is die beſte maniere om rijc te werdē
et duſdanige miltħz verarmt te werden. De wijſen
deſer werelt/ die en latē nz toe dattet gelt ledich in
e kiſte leyt/ mer ſy leggē dz by die banckiers/ op dz
et winnen mach. Die met Hemelſche rijcdomme ryc
willen werdē/ die ſullē met deſen liberalē wockenaer
doē hebbē. Wy noemen de ryche vander werelt ſa-
lich eñ die werden int Evangelie ſalich ghenoemt die
barmhertich zijn/ want ſy barmhertichz verwerven
ſullen. Die wijſe Hebreeuſche die ſeyt. Hy wockert den
Heere die den armen ontfermt/ eñ hy ſalt hem weder
geven. Eñ de Propheet ſeyt: Loſt u ſonden met ael-
moiſſen. Gelijck als de Prince der Apoſtelen ooc ſeyt:
De liefde bedect de veelheyt der ſondē. Ghy hoort die
wiſſelinge/ mer met groot winſel. Deſgelijcx ſeyt ooc
David: Salich is die menſche die barmhertich is eñ
leent. Daerom die wockert van God die door Gods
liefde wel doet ſijn naeſten/ ghy hoort van leenen/ ghy
hoort van woeker/ ghy hoort de loſſinge. So wie ſijn
naeſten miſdaen heeft/ die is verbondē totten genē die
hy miſdaē heeft. Eñ wie ſijn naeſten te dienſte coemt

 die

die verbint dē genen tot hē die hy wel doet. Eñ en eysſ-
ſchet geē wrake vanden genē die u misdaē heeft/ maer
wiſſelt daer tegen God/ eñ vergeeft u naeſtē weynige
eñ lichte misdadē/ eñ God ſal u wt verbōt weder ver-
gevē alle u misdaden. En begeert geē loon weder vā u
evē mēſche die ghy wel doet/ mer eyſcht dat weder vā
God/ eñ voor tijtlicke dingen ſal hy u eewighe weder
geven/ daer zijn menigerhande manieren vā ſacrificie
met welc God verſoēt wert als geſtelicke loſſangē/ ge-
bedē/ wakinge/ vaſtē/ ſnodicheyt vā cleedrē/ mer daer
is geē ſacrificie crachtiger dan barmhertichеyt totte
broeder. De Heere ſeyt/ gaet eñ leert wat dat is. Jck
wil barmhertichеyt eñ geen ſacrificie/ hy en misprijſ-
de ſacrificiē niet/ mer hy ſtelt bovē al de barmhertic-
hz. Tgene dz ons de Heere Jeſus wilde met ſijnē mōt
leerē in dat Evāgelie/ dat heeft hy lāge te voren geſeyt
door Micheā den Propheet/ wāt als hy verwetē had
het volc haer onverwinlicke hertneckicheyt tot quaet/
ſo worde dat volck ſorchvuldich hoe dat ſy den Heere
ſouden mogē verſoenē/ die met recht door ſo veel ſon-
[illegible] eñ ſeydē. Wat ſal ic waerdich den
Heere offeren/ ſal ic mijn kniē buygen den hoochſten
God. Sal ic hē offeren verbrāde offerhāde eñ jarige
calveren: of mach hy verſoēt werden in duyſendē der
rammē/ oft in veel duyſendē van vette bocken? oft ſal
ick gheven mijn eerſte gheboren voor mijn ſonde/ die
vrucht van mijnē buyc voor de ſondē mijns ſiels? al-
dus was t'volc verſtaende datmen God geē ſacrificie
bequaem genoech offerē en mocht om die ſonden uyt
te doen/ al waſt dat ſy bovē die duyſenden der rāmen/
ooc harē eerſtē geborē ſoon dwelc ſy lieſſte hadden of-
ferende waren. Maer de Propheet die betoōt een of-
ferhande die crachtiger is door welcken terſtōt ver-
ſoent wert den toorn Gods/ ſeggende: Jc ſal u betoo-
nen o menſche wat goet is/ ende wat de Heere van u

begheert

rert/dat is/te doen ooꝛdeel eñ te beminnen barm-
ichept/ende ſoꝛchvoudich te wandelen met uwen
d. Wat iſt ooꝛdeel te doẽ? dz is niemãt te miſdoẽ.
at is barmhertichept te doẽ/ dat is wel te doẽ ooc
niet verdiẽt en hebben. Paulus de Apoſtel die ſept
c noch wat by dat lof vande barmhertichept/ſeg-
de: Al waert dat ic mijn lichaem gave alſo dat ic
nde eñ de liefde niet en hebbe ſo en batet my niet/
ahã die dede eẽ groot dinc die berept was ſijnẽ ee-
en ſone te offeren die hy beminde / maer die ſoude
h meer doẽ/waert dat yemant ſijn eygẽ lichaẽ ga-
om verbrant te woꝛdẽ om de liefde Gods/eñ noch
s is de liefde aengenamer dan die ſacrificie. Want
t is de liefde tot den naeſtẽ anders dan barmher-
hept: Daerom/aengeſien dat wy in alle dingen ge-
dich behoeven de barmhertichept Gods: ſo ſullen
ſtadich arbeydẽ dat wy malcanderen met barm-
rtichept op ſullen helpen/eñ dꝛagende d'een des an-
es laſt / met malcanderen vervullen ſullen de Wet
riſti/die meer eyſcht barmhertichept dã ſacrificie/
hy wil dat wy ſijn barmhertichept vercrijgẽ ſullen
t bermhertichept in dẽ naeſtẽ. Mer gelijc mijn hert
rblijt als ic in my ſelvẽ overdẽcke hoe groot dat is
barmhertichept Gods tot ons/die hy wil dat wy
ijt ſullen mogen vercrijghen/ alſo coemt wederom
oote dꝛoefniſſe in mijn herte alſo dicwils ick over-
ncke hoe ſelden dat die naerſtichept van barmher-
hepdt onder de Chꝛiſtenen is. Waert dat wy wa-
chtich barmhertich waren / ſo ſoude onſe milthept
c tot die Turcken ſtrecken/ende wy ſouden verga-
ren vyerige colen op hare hoofdẽ/op dat ſy verwõ-
n zijnde dooꝛ onſe goethept/tẽ laetſten comen ſoudẽ
ttet Chꝛiſtelicke gheſelſchap. Mer nu quellen eñ o-
ervallen wy Chꝛiſtenen die Chꝛiſtenen wꝛeeder dan
nige booſe nacie haer vyanden vervolgen/met ooꝛ-

 loghen/

logen/moordẽ/dieverije eñ rovẽ. Ist dat ghy die manier vande neeringe aensiẽ wilt/ wat levẽ wy anders dan door malcanderen doot als de visschen doen. Wie isser die om profyts willenz bereyt en is sijn broeder te bedriegen/ wiens noot hy voor niet oock te hulpen behoorde te comen. Nu uyt de armoede des broeders wert het profijt vermeert / ende de arme broeder die sterft vã honger/eñ hoe dat ic meer synen last aẽmercke/ hoe dat ic hẽ dierder vercope t'geẽ dat hy begeert. Hoe ongheuadich is de wreetheyt teghen de gene die minder zijn/eñ hoe groote wederspannicheyt isser die van minder teghen die meerder zijn/ eñ hoe seer is de liefde over al besmet? Het is al vol van kijvagien/achterclap eñ bedroch / eñ wy en vergelden een cleyn onrecht niet alleen met gelijcheyt/ mer wy misdoen ooc met opset diet niet verdient en hebben. Eñ daerentusschen en bedencken wy niet / hoe groote barmherticheyt dat God in ons gestort heeft/ eñ dat hy scherpelic weder eysschẽ sal dat hy ons gegevẽ heeft/tẽ zy dat wijse wederom uyt storten in ons naesten. De Propheet seyt: Ist dat ghy soect so soect. Ist dat wy soeckẽ de barmherticheyt Gods/so laet ons warachtich eñ uyt der herten die soecken. Bekeert u eñ coemt. Sy sal haer tot ons keerẽ/ist dat wy ons tot haer keeren. Die bermherticheyt is tot ons gecomen/ als de soon Gods neder daelde inder aerden/ laet ons wederom tot haer comen / de goedertierenste Heere die buycht hem selven/op dat hy de overspeelster quijt laten soude/laet ons wederom tot hem die tot ons buyghende is/opheffen onse begeerlickheden. De eerste graet is het quaet af te werpen: Also maken de medecijnmeesters het lichaẽ eerst suyver/op dat sy daer na inbrengen soudẽ beter vochticheden. Eñ ghy sondaer spouwet eerst uyt u herte de quade begheerten/die daer teghens God vechten/als oncuysheyt/giericheyt/wellust/

…/hooveerdichept ende toorn. Als yemant volſtan-
…y in ſonden blijvende/aenroept de bermhertichept
…ods / doet hy dan niet als een gewapent vyant die
… ſweert ende ſchilt hout ende vrede begheert. Die
…eert die ontfangt/ende die ſoect die vint/ die clopt
… wert open ghedaen: Iſt dat ghy bermhertichept
…eert/ſo begeert warachtelick/ iſt dat ghy ſoeckt ſo
…ckt warachtelick/iſt dat ghy clopt aen de dore van
…rmhertichept/ſo clopt warachtelick. Wilt ghy een
…empel hooren van een die warachtelick bermher-
…chept begeert/de verloren ſoon die begeerde te recht/
…ant hy eerſt die verckens achterlatende/ ſoo quam
… weder tot ſijnen Vader/ſeggende: Vader ick hebbe
…eſondicht inden Hemel ende tegens u / maeckt my
…s een van u huerlinghen. Nu hoort die Publicaen/
…e om kenniſſe van ſyn ſonden niet en dorſte ſyn oo-
…n opſlaen inden Hemel/noch niet ſtout en was ver-
… in den Tempel te gaen/maer van verre ſtaende/ſo
…et hy voor ſyn borſt/ſeggende: Heere weeſt my ſon-
…er genadich. Hy begeert te recht die ſijn ſinlicheden
…erandert heeft / die voor een dronckaert ſober ghe-
…erden is/voor een hoer-jager ſuyver/voor een boef
…oet/voor een roover wel doende/voor een logenaer
…arachtich / voor een vloecker welſprekende / voor
…n beveynſden recht op / voor een wreecker ſaecht-
…oedich/voor eē wreede bermhertich. Ende hy clopt
… recht/die met een goede ſtoutichept cracht doet/die
…armhertichept Gods nemmermeer aflatēde berm-
…ertichept den naeſten te doen. Roept totten Heere/
…ntfermt mijnre / maer wilt ghy verhoordt zijn/ ſoo
…oet dat ghy hē inden naeſten weder hoort. Hy roept
…n ſijn leden/in de arme ende crancke/is dat ghy hier
… oore ſtopt ſoo ſal hy u wederroepende/tot hem niet
…erhooren. Hy wert in ſijn armen te hulpe gecomen/
…n dien ſo lijt hy dorſt/honger/ſieckten/lyden/ ende in

 dien

dien wert hy vergheten ende misdaen: Maer hy sept noch schandelicker totten Heere/ ontfermt u mijnre/ die niet alleen sijn hert en sluyt op sijn broeder/ maer die oock queidt den onverdienden/overvaldt den onmachtighen/beschuldicht den onnoselen/berooft den armen ende den simpelen bedriecht. Die in dese wercken volstandich blijft / die roept te verghcefs aende bermhertichept Gods. Die Christum in sijn leden niet te hulpe en zijn gecomen/sullen hooren: gaet ghy vermaledijde in dat eewighe Vyer/wat sullen sy dan hooren die Christum in sijn leden overvallen/bespouwen/bespotten/slaen/pijn aendoen/quaet overseggen ende dooden. Men sept een ghemeen woordt dat niet onchristelick en is: Hy heeft de weldaet gevende/ontfangen/die den waerdigen wat ghegeven heeft. Ghy brecke Mensche / wat siet ghy na eens anders waerdichept. Hy heeftet den waerdigen ghegeven/wie dat het lidt Christi gegeven heeft/ ende hy heeft de waerdighen ghegeven/ so wie den broeder ghegeven heeft. Daerenboven heeft hy den waerdigen ghegeven/die om de liefde van Jesus den Mensche ghegeven heeft. Ist dat ghy wissel soeckt/so woeckert hem. Ist dat ghy dat quaet vreest / so hebt ghy waer door ghijt af lossen moecht. Na de wreede bekijvinge/wat sept dan de Here int Evangelie: Gheeft aelmisse/ende siet alle dinghen zijn u reyn. Als u die tempeeste vander Zee dwingt/so en ontsiet ghy u niet u leven te beschermen oot met verlies vande aldercostelicste dingen. Eñ als die wrake Gods aenstaende is/waer om ist u swaer uwen broeder gelt mede te deelen. Wat en doet ghy niet als daer brãt is: Ende wat brant is daer vreeselicker dan den brãt van Gods toorn. Als sijnen toorn hastich brandende is/waerom en gebruyckt ghy niet het remedie t'welc daer toe gewesen is: Wat remedie wilt ghy segghen/ende wie wijst die: Die goede man

brach/seggende: Dat water doet upt het branden-
Vyer/ende de aelmisse die staet tegens de sonde/de
almisse en weet van geen betooninge / want anders
verliest sy haren naem. Die aelmisse gheven met een
trompette voor haer gaende/ die en gheven geen ael-
misse/maer sy begheeren glorie. Ende die aelmisse is
voor God geacht/wãneer u slinckerhant niet en weet
wat u rechterhant doet. Hy sept noch: set uwen schat
inde geboden vanden hoochsten/ende t'sal u meer ba-
ten dan gout/besluyt die aelmisse inden schoot vandẽ
armen/ ende sy sal u verbidden van alle quaet. Den
schat en wert nerghens sekerder bedolven dan inden
schoot vanden armen: Hier wert sy verre beter in ge-
sloten dan in yserẽ kisten. Vergeet ghy dat ghy wech
gelept hebt/ eñ en laet die armen niet weten ist dattet
mogelick is/dat wie de gever is. Als het werck eenen
voorspraec behoevẽ sal/so en sal de aelmisse niet stom
zijn / maer sy sal den Heere verbidden / dat ghy die u
naesten geholpen hebt in eenich quaet/verlost mocht
werden van alle quaet. Wilt ghy de aelmissen hooren
spreken? Comt ghy gebenedijde mijns vaders/want
als ic dorst hadde hebt ghy my gelaest/als ic honger
had hebt ghy my gespijst/als ick naect was hebt ghy
my gecleet/als ick herberge gebreck hadde/ hebt ghy
my ingenomen/als ic siec was hebt ghy my besocht/
ende als ick inde ghevanghenisse was / zijt ghy tot
my gecomen. Ende sy en bedencken die diensten niet/
en seggen: Heere wanneer hebben wy u ghebreck sien
hebben in dese dinghen/ende wanneer zijn wy u daer
in te hulpe gecomen? die ander vertellen haer deuch-
den/ende sy hooren: Gaet in dat eewige Vyer. Oft en
sal ons die aelmisse hier niet tijts ghenoech een voor-
spraeck zijn/ die vande Helle verlossen sal/ dat is van
alle quaet/ende sal ons by hem vorgẽ die een fonteyn
van alle goet is. Mijn alderliefste wat ghebreeckter
D acrcin

daerom dan dat wy bidden sullen de barmhertic-heyt des Heeren/dat sy ons ooc dat wil geven dat wy oock bermhertich moghen zijn tot onsen naesten/en-de dat wy sijn barmhertichheydt hier niet en verghe-ten/ op dat wy hier namaels die niet te vergheefs en soecken/ noch soo veel te strengher oordeel te ontfan-ghen/ hoe dat wy hier meer tot bermhertichheyt ghe-roepen zijn. Broeders laet de bermhertichheyt tot ons broeders in ons verwinnen de mensch licke sinne-lickheden / op dat de bermhertichheydt voor ons in God verwinnen mach het oordeel. Ende so salt ghe-schien dat wy met eendrachtigher herten t'samen in-der eeuwicheydt singhen sullen de bermhertichheden Godts/ belijdende dat sijn bermhertichheden zijn bo-ven al sijn wercken / wien dat eer zy en lof door alle die eynden des Werrelts inder eewicheydt. Wy sul-len dit Sermoen eynden met eenen sanghe.

Antiphona.

HEere God die regneert / bermhertich ende goe-dertieren/lijdtsamich/ende van veel bermhertic-heyts ende warachtich / die bewaert de bermhertic-heyt in duysenden/die af haelt de boosheydt ende son-den/ende niemandt en is by u door hem selven recht-veerdich. Versint/ Heere u bermhertichheydt moet op ons zijn/ghelijck wy in u niet ghehoopt hebben.

Collecta.

GOd die u almogentheyt meest sparende ende ge-nadich zijnde openbaert/vermenichvoudicht op ons u ghenade / op dat ghy ons loopende tot u be-loften / ghesellen wilt maecken van de Hemel-sche goeden. Door onsen Heere Je-sum Christum/ die met u leeft/etc. God sy ghelooft.

FINIS.